

Mreža za afirmaciju nevladinog sektora

**Izvještaj o vrstama izbornih zloupotreba biračkih
spiskova i inspekcijskog nadzora**

**Zasnovano na podacima sa parlamentarnih, lokalnih i
predsjedničkih izbora održanih tokom 2012. i 2013. godine**

Jul 2013. godine

SADRŽAJ:

	UVODNE NAPOMENE I KRATAK PREGLED IZVJEŠTAJA	4
1.	UPISA I BRISANJE IZ CENTRALNOG BIRAČKOG SPISKA	5
1.1.	Brojne izmjene u biračkom spisku	6
1.2.	Numerički prikaz MIDT-a	7
1.3.	Dinamika upisa birača	8
1.4.	Popis - razlike u podacima	9
1.5.	Kako je došlo do velike razlike u CBS-u	12
1.5.1.	<i>Brisanje po „sili zakona”</i>	12
1.5.2.	<i>Upis više stotina lica jednim aktom</i>	13
2.	PROMJENA BIRAČKOG MJESTA	16
2.1.	Prebivalište	16
3.	PROMJENA LIČNIH PODATAKA	18
3.1.	Promjena ličnih podataka birača	18
3.2.	MUP konstatovao da „različita” lica imaju isti JMBG	19
4.	„DVOJNICI” U BIRAČKOM SPISKU	21
4.1.	Novi dvojnici u biračkom spisku	21
4.2.	Inspeksijski nadzor u slučaju novih „dvojnika”	22
4.3.	Brisanje dvojnika	23
4.4.	Dokaz da u CBS-u ima „dvojnika”	24

5.	MRTVI U BIRAČKOM SPISKU	25
5.1.	Mrtvi u biračkom spisku	25
6.	STUDIJA SLUČAJA 1 - Rožaje	27
7.	STUDIJA SLUČAJA 2 - Glasanje putem pisma	29
8.	INSPEKCIJSKI NADZOR BIRAČKIH SPISKOVA	31
8.1.	Civilni sektor ne može da inicira inspekcijski nadzor biračkih spiskova	31
8.2.	Kršenje rokova za inspekcijski nadzor biračkih spiskova	32
8.3.	Nedavanje valjanih obrazloženja i dokumentacije uz zapisnike o izvršenom inspekcijskom nadzoru	33
8.4.	Lica koja su bila pod navodnim nadzorom MUP-a nisu potpisala zapisnike o izvršenom inspekcijskom nadzoru	34
8.5.	Krivične prijave protiv ministra i inspektora MUP-a	34
8.6.	Studija slučaja 3: Zainteresovanost predsjedničkog kandidata vladajuće partije za zakonite biračke spiskove ili fingiranje demokratije	36
	ZAKLJUČAK	39

UVODNE NAPOMENE I KRATAK PREGLED IZVJEŠTAJA

MANS je tokom 2012. i 2013. godine, uoči parlamentarnih, lokalnih i predsjedničkih izbora, izvršio analizu biračkih spiskova kako bi provjerio da li se ovi podaci adekvatno ažuriraju, odnosno da li su podaci koji se nalaze u njima tačni i transparentni. Aanalizirajući Centralni birački spisak (CBS), MANS je uočio brojne nepravilnosti u istom. Iako su još nakon prošlogodišnjih izbora izvještajem Misije OEBS/ODIHR, koja je pratila izbore, date konkretne preporuke koje državni organi treba da sprovedu u ovoj oblasti, bitno je napomenuti da još uvijek nije ispunjena nijedna preporuka.

Birački spiskovi su i dalje neažurni i netačni, što potvrđuju brojni primjeri koji su dati u nastavku ovog izvještaja. U periodu od samo šest mjeseci između parlamentarnih i predsjedničkih izbora, izbrisano je preko 16 hiljada ljudi, dok je u istom periodu upisano preko 14 hiljada novih birača. U biračkom spisku nalazi se neobično veliki broj lica koja imaju iste ili veoma slične podatke, a konkretni primjeri pokazuju da su neki „dvojnici“, na koje je MANS još ranije ukazao, izbrisani. U biračkom spisku može se naći i veliki broj preminulih lica, koja su imala pravo da glasaju, što ostavlja ogromne prostore za zloupotrebe.

Za preko 12 hiljada birača je promijenjeno biračko mjesto, iako ta lica imaju prijavljeno prebivalište na istim adresama, kao i tokom parlamentarnih izbora. Pored toga, ogromnom broju birača promijenjen je jedinstveni matični broj građanina, iako ne postoji objašnjenje zbog čega je to tako.

Nepravilnosti na koje je MANS ukazivao su pretočene u preko 7.000 konkretnih inicijativa koje su oba kandidata podnijela Ministarstvu unutrašnjih poslova. Zbog proceduralnih razloga, inicijative kandidata Demokratske partije socijalista, Filipa Vujanovića nisu prihvaćene. Nezavisni kandidat, Miodrag Lekić, dobio je odgovore na samo manji dio podnijetih inicijativa iz kojih se vidi da je stotinama ljudi između parlamentarnih i predsjedničkih izbora dato pravo glasa jednim istim aktom i brojne druge nezakonitosti.

U posebnim poglavljima posebna pažnja posvećena je glasanju putem pisma, koje je na mnogim biračkim mjestima drastično uvećano, pa čak postoje primjeri biračkih mjesta gdje su svi birači glasali putem pisma. Sve to povećava sumnje u regularnost izbornog procesa i smanjenju povjerenja građana da se njihovi glasovi zaista jednako računaju.

Izvještaj nije finansijski podržan od strane donatora, već je rezultat volonterskog rada zaposlenih u MANS-u. Posebnu zahvalnost dugujemo građanima koji su nam ukazali povjerenje kroz prijavljivanje brojnih nepravilnosti u toku izborne kampanje, kao državnim službenicima koji su nam prijavljivali brojne nepravilnosti u radu njihovih institucija.

1. UPIS I BRISANJE IZ CENTRALNOG BIRAČKOG SPISKA

„Ključna stvar koju treba uraditi u narednih nekoliko dana jeste da se realizuju obaveze koje su vam vezane za biračke spiskove. Znači, ima još određenih elemenata koji su vezani za biračke spiskove, koje treba prečistiti. Zamolio bih vas sve samo da ubrzate te aktivnosti i da do kraja raščistite biračke spiskove. Boro Marić i njegov tim vam stoje na raspolaganju oko svih tih elemenata, da dobijete najnovije biračke spiskove da možete to da ažurirate, ono što odgovara interesima naše partije.“¹

Branimir Gvozdenović, član Glavnog odbora DPS-a

Analiza Centralnog biračkog spiska (CBS) pokazala je da je isti i dalje netransparentan i da postoje brojne nepravilnosti. Kao što je to bio slučaj sa parlamentarnim izborima, održanim u oktobru 2012. godine², MANS je ponovo utvrdio da postoji veliki broj spornih upisa, ali i brisanja iz CBS-a³. Posebno svjetlo na regularnost biračkih spiskova baca i afera „Snimak“, u kojoj se u više navrata pominju birački spiskovi, te kako je određene glasače potrebno prebaciti na stranu glasača vladajuće Demokratske partije socijalista. Iz tog razloga, očigledno je da se birački spiskovi ne vode dovoljno ažurno. Obim promjena u biračkom spisku u najmanju ruku ukazuje da su se dešavale manipulacije sa biračkim spiskovima, kako uoči predsjedničkih, tako i uoči ranijih izbora.

MANS je u ovom poglavlju dao pregled aktivnosti koje se tiču broj izmjena izvršenih u biračkim spiskovima, ali takođe i poređenje podataka iz CBS-a sa zvaničnim podacima koje je objavilo Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije. Imajući jasnu sliku o problemima koji postoje kada su u pitanju transparentnost, tačnost i ažurnost biračkog spiska, MANS je formulisao jasne preporuke koje su neophodne da bi se stanje u ovoj oblasti unaprijedilo.

Preporuke za unapređenje u ovoj oblasti su:

- a) Izmijeniti Zakon o biračkim spiskovima kako bi se centralizovao birački spisak, koji će voditi Ministarstvo nadležno za poslove javne uprave i koji bi postao Jedinostveni birački spisak;**
- b) Propisati da se u roku od sedam dana od dana raspisivanja izbora vrši akreditacija međunarodnih i domaćih organizacija da prate zakonitost vođenja biračkog spiska, analogno praćenju izbornog procesa, kroz ostvarivanje punog pristupa matičnim knjigama stanovništva (centralni registar stanovništva, knjiga rođenih, vjenčanih i umrlih i registar prebivališta) i drugim registrima u cilju praćenja zakonitosti upravljanja biračkim spiskom, uz obezbjeđenje punog poštovanja standarda zaštite podataka o ličnosti;**

¹ Citat sa sjednice predsjedništva DPS-a objavljen u Dnevnom listu „DAN“, 5. aprila 2013. godine.

² Parlamentarni izbori održani su 14. oktobra 2012. godine.

³ MANS, *Izvještaj o zloupotrebama i državnih resursa i javnih ovlašćenja u kampanji za parlamentarne izbore 2012. godine*, Podgorica, 2012. godine.

- c) *propisati obavezu da se u roku od sedam dana od dana akreditacije, akreditovanim organizacijama dostavljaju sve informacije, koje su relevantne za kontrolu podataka iz biračkog spiska, uključujući registre (centralni registar stanovništva, knjiga rođenih, vjenčanih i umrlih i registar prebivališta), uz obezbjeđenje punog poštovanja standarda zaštite podataka o ličnosti;*
- d) *propisati mogućnost žalbenog postupka po skraćenim rokovima u slučaju ćutanja nadležnog organa za dostavljanje informacija, kao i prekršajne norme ukoliko se informacije ne dostave u skladu sa Zakonom;*
- e) *Propisati precizan spisak uslova za brisanje birača iz biračkog spiska, uz otklanjanje mogućnosti donošenja diskrecione odluke za brisanje lica iz biračkog spiska (npr. „po sili zakona“);*
- f) *Propisati precizan spisak uslova i vrste podataka koji se mogu mijenjati u biračkom spisku i ukloniti mogućnost donošenja diskrecione odluke za promjenu podataka birača (npr. „ostale promjene“);*
- g) *Propisati da se po zaključenju biračkog spiska promjene u njemu mogu vršiti na osnovu odluke glavnog administrator, odnosno Suda u upravnom sporu, najkasnije 15 dana prije dana održavanja izbora ;*
- h) *Jedinstvenom biračkom spisku, pored postojećih, dodati nove kategorije: ime jednog roditelja, broj lične karte i napomena, u koju će se unositi spisak akata na osnovu kojih su vršene promjene kod birača, odnosno neke bitne napomene;*
- i) *Omogućiti da se u Jedinstveni birački spisak unose i sva skenirana rješenja i druga zvanična akta na osnovu kojih su vršene promjene u biračkom spisku, kako bi se olakšala kasnija kontrola zakonitosti biračkog spiska;*
- j) *propisati obavezu da se političkim partijama kvartalno dostavljaju elektronska verzija Jedinstvenog biračkog spiska i svih registara iz kojih Jedinstveni birački spisak crpi podatke, kao i spisak promjena izvršenih u tom periodu;*

1.1. Brojne izmjene u biračkom spisku

„Sve što smo zacrtali u radu na biračkom spisku, što podrazumijeva čišćenje ili upis novih glasača, takođe je ispoštovano i na vrijeme završeno. I, naravno, i dalje ostaje naša briga i posvećenost da prepoznamo nekih 2.000 fiktivnih glasača u biračkom spisku u Herceg Novom koji nisu ni na koji način životno vezani za ovaj grad i da na taj način redukujemo ili maksimalno smanjimo onu ciljnu grupu koja nam je bitna da projektujemo izborni rezultat.”⁴

Daliborka Pejović, član Predsjedništva DPS-a

Analizom CBS-a MANS je konstatovao da je u birački spisak Crne Gore od parlamentarnih izbora upisano 14.773 novih glasača, koji u oktobru prošle godine nisu imali pravo glasa. U istom periodu, iz centralnog biračkog spiska izbrisano je 16.394 lica koja sada više nemaju pravo glasa. Ovi podaci ne uključuju lica čiji su podaci promijenjeni na način što je umjesto broja lične karte unesen matični broj, već su poređeni samo podaci osoba čiji je JMBG bio naveden u oba biračka spiska.

⁴ Citat sa sjednice predsjedništva DPS-a objavljen u Dnevnom listu „DAN“, 16. februara 2013. godine

Od novoupisanih 14.773 birača, preko 80% njih rođeni su u Crnoj Gori, što znači da ne može biti riječi o nedavnom dobijanju državljanstva, kao osnovu sticanja biračkog prava. Preko 8,5 hiljada novoupisanih birača stariji su od 30 godina, a skoro svaki peti novoupisani je stariji od 60 godina. Čak osmoro starijih od 100 godina ima pravo glasa na predsjedničkim izborima, a nisu ga imali na parlamentarnim izborima. Analizom biračkog spiska utvrđeno je da je najviše novoupisanih birača u Podgorici, preko 4,6 hiljada ili oko 3,2% ukupnog broja glasača. U odnosu na ukupan broj birača, najveći procenat izmjena je u Baru, 4,6% novoupisanih u odnosu na ukupan broj birača, u Plavu 4,3 i u Beranama četiri odsto.

Mnogi od novoupisanih birača spadaju u kategoriju najstarijeg stanovništva u Crnoj Gori. Među novoupisanim biračima nalazi se Miloš Đurišić iz Berana, rođen 10. marta 1901. godine, ali i Milka Bulatović iz Mojkovca, rođena 25. maja 1912. godine. Prvi put pravo glasa stiže i Raza Šahmanović iz Plava, rođena 10. jula 1918. godine. Novoupisani birač je i Zefa Delić iz Ulcinja, rođena 21. marta 1920. godine.

Iz biračkog spiska nakon parlamentarnih izbora brisano je 16.394 lica od kojih je 7.081 rođeno u Crnoj Gori. Svaka treća brisana osoba mlađa je od 50 godina. Zanimljivo je da je izbrisano više lica mlađih od 60 godina nego starijih od tog godina. Na osnovu koga je lako zaključiti da do brisanja iz spiska nije došlo po osnovu uobičajenog mortaliteta.

Poređenje podataka pokazuje da je u kategoriji od 30 do 50 godina gotovo isti broj novoupisanih i brisanih lica. Najveći broj novoupisanih je u Podgorici, znatno više nego što je brisano, dok je u Herceg Novom obrnuta situacija. U ostalim opštinama je relativno isti broj birača izbrisan kao što je upisano novih. Nakon analize biračkog spiska, MANS je zatražio od oba predsjednička kandidata da zatraže da se ispita preko 30.000 promjena ili preko šest odsto biračkog spiska, koje su nastale za samo pet mjeseci. Na taj način, očekivali smo da nadležni objasne da li je bilo masovne dodjele državljanstva ili je u poslednjih nekoliko mjeseci došlo do ogromnog odliva stanovništva sa kojim javnost nije do sada bila upoznata, a što je prouzrokovalo ovakve promjene u biračkom.

1.2. Numerički prikaz MIDT-a

MANS je zarad što preciznije obrade biračkih spiskova i utvrđivanja izmjena u istom, u periodu između parlamentarnih i predsjedničkih izbora uporedio podatke iz biračkog spiska sa podacima koje je objavilo Ministarstvo za informaciono društvo i telekomunikacije (MIDT). Ovi podaci MIDT-a prikazuju promjene nastale u biračkim spiskovima između parlamentarnih izbora 2009. i 2012. godine, kao i lokalnih i predsjedničkih izbora održanih 2013. godine.

Ono što je posebno zanimljivo jeste da su brojne izmjene koje su vršene, ali takođe i dinamika vršenja tih izmjena, jer je poredeći podatke lako zaključiti da se dinamika izmjena značajno uvećala u poslednjih pola godine, za razliku od prethodnog perioda. Tako su na primjer zvanični podaci MIDT-a pokazali su da su u periodu od parlamentarnih do predsjedničkih izbora, u samo tri kategorije, promijenjeni podaci za čak 25.000 birača. Prema podacima Ministarstva, izvršeno je preko 25.000 izmjena po osnovu promjene datuma prijave poslednjeg prebivališta, datuma doseljenja u Crnu Goru i takozvanih „ostalih promjena“, koje

u zakonu nisu precizirane⁵. Pored toga, brojne promjene vršene su i drugim kategorijama, a detaljni podaci dostupni su u tabeli koja je data u nastavku.

Birači koji su brisani u periodu od 15.10.2012. zaključno sa 27.03.2013. godine	Na nivou cijelog biračkog spiska
Po osnovu činjenice smrti lica	3.436
Po osnovu prestanka crnogorskog državljanstva	619
Po osnovu odjave prebivališta i iseljenja van Crne Gore	204
Po osnovu odjave prebivališta u Crnoj Gori	3.181
Po osnovu gubitka poslovne sposobnosti	16
Po osnovu sile zakona	14.015
Ukupno	21.471

Tabela 1: Podaci o promjenama izvršenim u biračkom spisku prema zvaničnim podacima MIDT-a

1.3. Dinamika upisa birača

„Važna napomena vezana za jul mjesec ove godine, gdje bi takođe po istoj dinamici zapravo trebalo nekih 1.872 birača da uđu u istu ovu grupaciju i da iskoristimo upravni postupak za njihovo brisanje. Takođe se radi o ciljnoj grupi koja nam je vrlo interesantna i važna. U većini slucajeva i u velikom procentu se radi o glasačima protiv.”

Daliborka Pejovic, član Predsjedništva DPS-a

Poređenjem numeričkog prikaza MIDT-a sa biračkim spiskom pokazuje da je dinamika upisivanja novih birača u birački spisak pred predsjedničke znatno veća nego bilo kada ranije. Naime za svega pet mjeseci u periodu između poslednjih parlamentarnih i predstojećih predsjedničkih izbora upisano je skoro 13 hiljada novih birača, odnosno skoro 75 birača dnevno je u prosjeku upisivano u CBS. U ciklusu prije toga, između dvoje parlamentarnih izbora koji je trajao tri godine i sedam mjeseci, prosječno je dnevno u birački spisak upisivano skoro 30 lica, odnosno dva ipo puta manje nego u poslednjih pet mjeseci. Takođe, i ostali zvanični podaci dostupni javnosti pokazuju da ono što se nalazi u biračkom spisku ni približno ne odgovara stvarnom stanju u Crnoj Gori.

U periodu od prošlogodišnjih parlamentarnih izbora do lokalnih izbora u Nikšiću i Andrijevići održanih ove godine, izvršeno je čak 4.408 izmjena, odnosno u prosjeku 45,4 izmjene dnevno. Nakon izbora u Nikšiću, dinamika vršenja izmjena je znatno opala, pa je tako u prosjeku vršeno 7,8 promjena dnevno. Ukoliko ove podatke uporedimo sa periodom između parlamentarnih izbora održanih 2009. i onih održanih 2012. godine, zaključujemo da je za tri

⁵ Iz MIDT-a su naveli da se pod ostalim promjenama podrazumijevaju: promjene adresa birača, promjena biračkog mjesta koje se mijenja usled promjene adrese ili otvaranjem novog biračkog mjesta, promjene datuma rođenja i mjesta rođenja biračima i dopune podataka o crnogorskom državljanstvu.

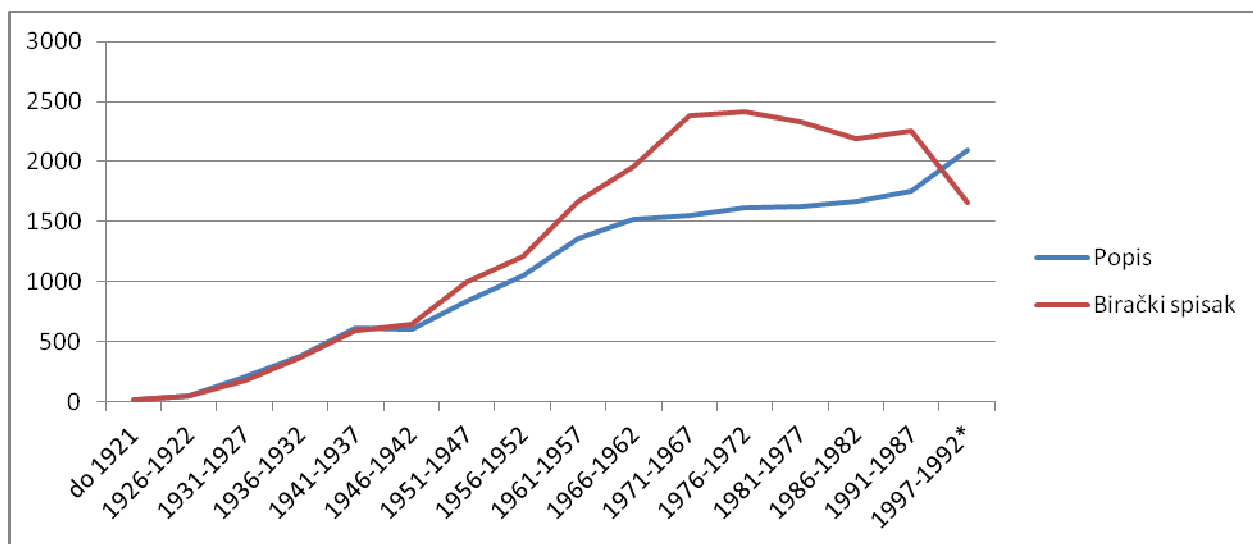
godine i šest mjeseci izvršeno samo 2.966 promjena, odnosno u prosjeku 2,3 izmjene dnevno. Mijenjani su i podaci o datumu doseljenja u Crnu Goru. Inače, zakon propisuje da stranci mogu dobiti crnogorsko državljanstvo samo ako žive u Crnoj Gori najmanje 10 godina, odnosno pet za slučaj da su u braku sa crnogorskim državljaninom, pa izmjena datuma dolaska u Crnu Goru može direktno uticati na biračko pravo ovih lica.

Posebno je zanimljiva stavka „ostale promjene“, gdje je za samo dva mjeseca, između lokalnih i predsjedničkih izbora izvršeno preko 10.000 izmjena ili 150 dnevno. Prethodno, u periodu od parlamentarnih do lokalnih izbora, u ovoj kategoriji je izvršeno 4.829 izmjena, odnosno 50 dnevno.

1.4. Popis - razlike u podacima

Razlike koje postoje između izbora po podacima MIDT-a uočljive su i kada je u pitanju poređenje podataka sa Popisa obavljenog 2011. godine i informacija iz biračkog spiska. Prema podacima iz Popisa u ovom trenutku ima preko 492 hiljade punoljetnih građana (u razmatranje su uzete osobe koje su prije dvije godine, tokom popisa, imale 16 i više godina), dok prema biračkom spisku za predsjedničke izbore punoljetnih građana sa pravom glasa ima nešto preko 512 hiljada. Podaci su još intesantniji za određene starosne grupe stanovništva. Tako na primjer, građana koji su rođeni 1946. godine u Crnoj Gori po popisu ima 3.791, dok po biračkom spisku za predsjedničke izbore ima čak 42% više - odnosno 5.398.

Veoma drastične razlike u poređenju podataka sa Popisa sa biračkim spiskom izražene su u Rožajama, gdje smo, poredeći ove podatke, došli do zaključka da ima više punoljetnih birača, nego li stanovnika. Monstatovi podaci po opštinama su dati tako da su godišta grupisana u kategorije, pa nije moguće precizno utvrditi broj lica rođenih starijih od 18 godina, stoga smo u obračun uključili cijelu kategoriju lica koja su u vrijeme popisa bila starija od 15 godina, odnosno i one koji danas još uvijek nemaju pravo glasa. Čak i u tom slučaju, drastične razlike navode na ozbiljnu sumnju da su u Rožajama glasala mnoga lica koja faktički nemaju biračko pravo. Podaci sa popisa koji je rađen 2011. godine pokazuju da je u toj opštini živjelo ukupno 22.964 osobe, odnosno 16.939 lica koja su u vrijeme popisa bila starija od 15 godina, odnosno koja su sada starija od 17 godina. Sa druge strane, pravo glasa u Rožajama ima 20.901 lice, odnosno u biračkom spisku ima oko 25% više lica nego građana starijih od 17 godina.

Grafik 1: Broj popisanih građana u odnosu na broj glasača po godinama rođenja

To bi značilo da se nakon popisa, odnosno u period od dvije godine u Rožaje doselilo skoro 4.000 novih, punoljetnih stanovnika, što je apsolutno nemoguće, jer bi tako izražene migracije sigurno bile zabilježene.

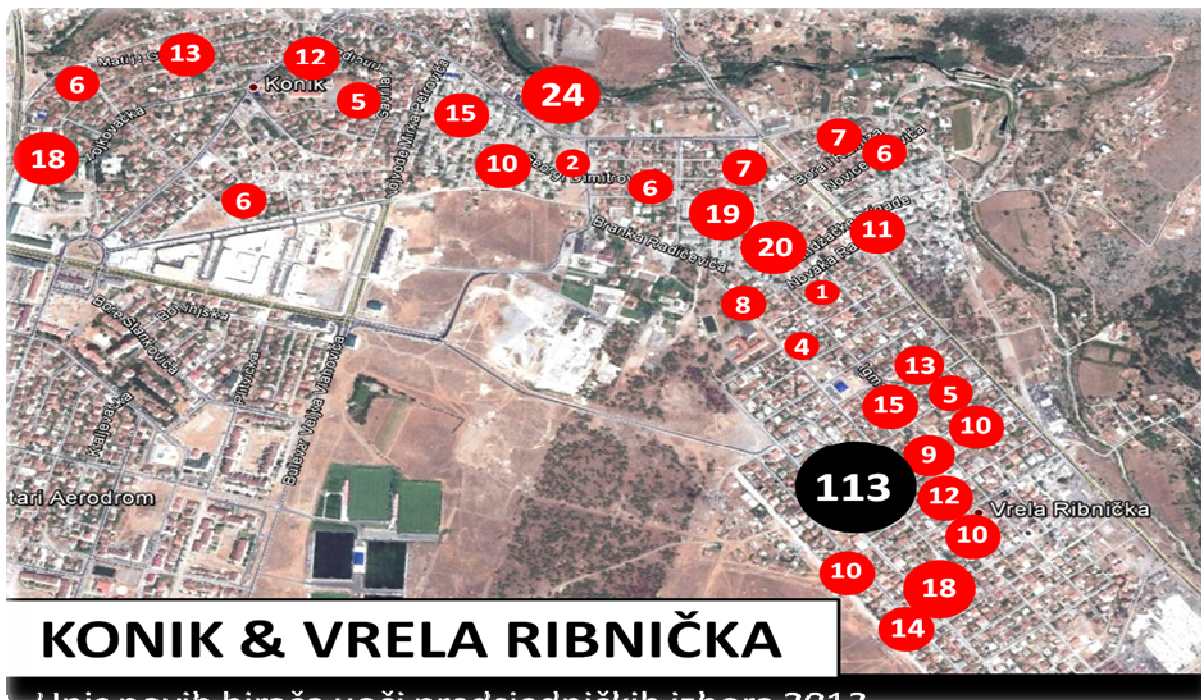
Godina rođenja	Popis	Birački spisak
do 1921	16	14
1926-1922	45	47
1931-1927	207	174
1936-1932	377	365
1941-1937	611	596
1946-1942	605	646
1951-1947	835	991
1956-1952	1052	1212
1961-1957	1354	1664
1966-1962	1518	1958
1971-1967	1556	2381
1976-1972	1613	2413
1981-1977	1626	2331
1986-1982	1670	2195
1991-1987	1755	2259
1997-1992*	2096	1655

Tabela 2: Broj popisanih građana u odnosu na broj glasača po godinama rođenja

Prvo, nesumnjivo je da je u slučaju velikog broja glasača riječ o građanima iz dijaspori, koji su se trajno odselili iz Crne Gore i prema našem zakonu ne bi smjeli imati pravo glasa, ali su i dalje nezakonito u biračkom spisku. Skoro 7% rožajskih birača je rođeno u inostranstvu, pa postoji osnovana sumnja da u Rožajama glasaju izbjegla i raseljena lica, koja u drugim opštinama vrlo teško stižu pravo glasa, kao i lica koja su rođena i žive van Crne Gore. Skoro 40% „viška” birača otpada na dvojnike, pa u Rožajama ima čak 8.113 lica koja se isto zovu i prezivaju, a čak 1.886 dvojnika živi na istoj adresi.

U Centralnom biračkom spisku se, primjera radi, nalaze dva lica sa imenom Murić Alija, rođeni istog datuma, 5. maja 1939. godine u Rožajama. Njihov JMBG se razlikuje samo u dvije poslednje cifre, nastanjeni su u istom mjestu, a glasaju na istom biračkom mjestu. Posebno je interesantan i primjer dvojice Košuta Elvisa, oba su rođena 1982. godine u Tutinu, Republika Srbija, i sada su oba nastanjena u Pripeču i glasaju na istom biračkom mjestu Malindubrava.

Od parlamentarnih do predsjedničkih izbora u podgoričkim naseljima Konik i Vrela Ribnička upisano je čak 520 novih glasača. Ova naselja inače važe za veoma kontroverzna mjesta, s obzirom da se već godinama spekuliše da se u ovim naseljima uglavnom dešava kupovina glasova romskog stanovništva.

Slika 1: Broj novoupisanih glasača u mjestima Konik i Vrela Ribnička u periodu između parlamentarnih i predsjedničkih izbora

U samo jednoj ulici na Koniku između dva glasanja upisano je čak 113 novih birača. Konik je bio jedno od rijetkih naselja u Podgorici gdje je na izborima 7. aprila kandidat Demokratske partije socijalista Filip Vujanović ostvario dobar rezultat. Na nivou glavnog grada, nezavisni predsjednički kandidat Miodrag Lekić porazio je Filipa Vujanovića. U biračkom spisku, za novoupisane birače, u dijelu predviđenom za upis adrese stanovanja građana navodi se uglavnom Vrela Ribnička bb, ili Vrela Ribnička BB/2, broj pet, broj sedam, samo Vrela Ribnička i druge. Među novoupisanim glasačima na Vrelima Ribničkim, između ostalih, zapaža se veliki broj lica koja su tek stekla punoljetstvo.

U drugim djelovima Konika, vidi se da je u Ulici voljode Mirka Petrovića novoupisanih 15 birača, u Mojkovačkoj 18, a u Ulici Matije Gubca šest. U Ulici Georgi Dimitrova zabilježeno je

deset novih glasača, a u okolnim ulicama primjetno je da ima po deset, 15 ili 24 novoupisanih glasača koji su imali pravo glasa na drugim predsjedničkim izborima od kada je Crna Gora postala nezavisna država. Na dijelu mape koji se uglavnom odnosi na Vrela Ribnička upisano je 229 birača više za predsjedničke izbore, nego za glasanje na prošlogodišnjim parlamentarnim izborima.

1.5. Kako je došlo do velikih promjena u CBS-u

„Bilo je govora oko ličnih karata, starih ličnih karata. Mislim da je Brano to već prokomentarisao. Problem je pod kontrolom. Znači, mi ćemo morati još jednom da dođemo do rješenja kojim ce se omogućiti jednom ogromnom broju ljudi koji uprkos svim rokovima koje smo im dali nijesu zamijenili stare novim ličnim kartama. Dakle, to ne smije, te ljude, preko stotinjak hiljada, je li, ne smijemo ih suspendovati, ne smijemo im suspendovati biračko pravo. Dakle, traži se sada kako da se to pravno i politički odgovorno završi da ne ugrozi regularnost biračkog procesa. Ali prosto trebamo znati da će ti ljudi imati biračko pravo. Možda je dobro da, da kažem, sada svoje ljude koji nijesu još zamijenili dokumenta sada stimulišemo jer nažalost Crnogorci tako funkcionišu, u tih mjesec dana uoči izbora, i poslije toga niko više. Dakle, hajde da uoči sledeće kampanje ne bude 100.000 nego 50.000 koji će nam biti problem ne bismo li došli do faze u kojoj ćemo onda moći da kažemo, „e pa, izvinite, sve ste rokove probili i vi više ne učestvujete u izbornom procesu“. Ali ako bismo to danas kazali, onda bismo imali problem sa Evropom, jer će nam reći „u redu nijesu reagovali na vaš poziv da mijenjaju dokumenta ali je starije njihovo biračko pravo“.”

Milo Đukanović, predsjednik DPS-a

Promjene u biračkom spisku su drastične, pogotovo imajući u vidu da se radi o periodu od samo šest mjeseci između parlamentarnih i predsjedničkih izbora. Brojna brisanja i upisivanja u birački spisak su bile veoma izražene aktivnosti u ovom polugodišnjem periodu. Tako je najizraženije bilo brisanje po „sili zakona“, nepostojećoj normi prema zakonu, odnosno, na osnovu prakse do koje je MANS došao, upisivanjem više stotina ljudi jednim aktom.

1.5.1. Brisanje po „sili zakona“

„Zahvaljujući dobroj analizi biračkog spiska, krenuli smo od početne pretpostavke da svi postojeći stanovnici Herceg Novog nemaju do kraja definisano biračko pravo. Naravno, reagovali smo na vrijeme tako što smo izbrisali 548 imena jer su se stekli zakonski uslovi kao nosilaca lične karte za strance da neće moći izvršiti glasanje i neće biti definitivno ciljna grupa kojom ćemo se baviti. Ono što je bila srećna okolnost je da se radilo o licima koja su, prema našoj identifikaciji, bila sigurno protivglasači na ovim izborima.“

Daliborka Pejovic, član Predsjedništva DPS-a

Iz podataka MIDT-a vidi se da je i preko 14 hiljada lica iz CBS-a brisano "po osnovu sile Zakona" iako ni Zakon o biračkim spiskovima, ni Zakon o izboru odbornika i poslanika ne navode "silu zakona" kao jedan od kriterijuma po osnovu kojih neki građanin može biti izbrisan iz biračkog spiska. Tako je crnogorskim zakonima propisano da biračko pravo imaju lica koja

su crnogorski državljani, starija su od 18 godina, poslovno su sposobna i imaju prebivalište u nekoj od opština najmanje dvije godine. Za svaku od ovih kategorija vodi se posebna evidencija o brisanju, što se vidi iz tabele u nastavku.

Iz tog razloga, imamo osnova da sumnjamo u neregularnosti prilikom brisanja ogromnog broja lica koja su svoje glasačko pravo izgubila "po sili zakona", dok sama "sila zakona" kao kriterijum za gubitak biračkog prava ne postoji ni u jednom zakonu koji se odnosi na izborni proces, odnosno biračke spiskove.

1.5.2. Upis više stotina lica jednim aktom

Najveće kršenje procedura inspekcijskog nadzora nad biračkim spiskovima identifikovano je u Podgorici. U skoro 400 slučajeva koje je MUP do sada navodno obradio, a odnose se na lica koja su po prvi put upisana u birački spisak prije predsjedničkih izbora, inspekcijski nadzor nije bio pravno valjan i imao je ogromne materijalne propuste. Upravo je zbog toga predsjednički kandidat Miodrag Lekić podnio urgencije MUP-u tražeći ponavljanje inspekcijskog nadzora za sve ove slučajeve.

Inspektori MUP-a konstatovali da je skoro 400 lica u podgorički birački spisak upisano na osnovu jednog istog akta, sa jedinstvenim zavodnim brojem " Up I 06-209/13-113" koji je datirao na više od 18 različitih datuma, što je pravno nemoguće.

Urgencijama koje je Miodrag Lekić podnio traženo je ponavljanje inspekcijskog nadzora za ovih skoro 400 lica jer nije bilo moguće da su svi oni upisani u birački spisak na osnovu jednog te istog dokumenta, imajući u vidu da pravo na upis u birački spisak jedno lice može steći samo jedinstvenim rješenjem koje može da se odnosi samo na to jedno lice, a nikako na grupe lica. Pored ponavljanja inspekcijskog nadzora, Lekić je tražio da mu se dostavi i kopija famoznog akta "Up I 06-209/13-113" kako bi se vidjelo na osnovu čega je u podgorički birački spisak upisano na stotine lica.

Akt "Up I 06-209/13-113" koji je MUP dostavio Lekiću ni na koji način nije mogao biti pravni osnov za upis u birački bilo koga, jer se ne radi o rješenju ili bilo kakvom drugom zvaničnom dokumentu, što se vidi iz samog "dokumenta".

11.02.2013
06-209/13-113 U

Spisak građana sa biometrijskom šifrom kartom a nijesu upisani u birački spisak

RB	Status	Prezime i ime	Datum i mjesto rođenja	Adresa stanovanja	Gradsko optina	Matični broj i broj LK	Promjena
1	1	ČETKOVIĆ ZORICA	14.01.1923 PODGORICA	VRUŠI 88		140190217981	25.02.2013
2	1	ČAMLIČIĆ SAŠA	15.01.1981	VELJE BRDO 88		150198171032	25.02.2013
3	1	ČIRIČIĆ JEVREM	14.02.1937 ŠAVNIK	VELJE BRDO 88		140201254022	25.02.2013
4	1	ČIŠIĆ LUKA	14.09.1943 PODGORICA, GR. OP. TUZI	88	20257	140296214025	25.02.2013
5	1	ČUŠEVIĆ MIRJANA	14.11.1983	VELJINA TERZIĆA 792		1411983713223	25.02.2013
6	1	ČUŠEVIĆ NANKA	13.11.1970 BERANE	HUSEVSKA RUKAVICA 25		1311970213211	25.02.2013
7	1	ČUKIĆ MILOŠ	14.02.1954 KOLAŠIN	ZAGORIĆ 106		140254210015	25.02.2013
8	1	ČUKIĆ JANIČAJ	13.12.1959 PODGORICA, GR. OP. TUZI		20257	1312952140206	25.02.2013
9	1	ČUKIĆ RUKO	14.04.1940 PODGORICA	MILANA RAKOVIĆA 58		140448212892	25.02.2013
10	1	ČURBIĆ VLADKO	15.01.1963 ŠAVNIK	VRELA RIBNIČKA 88		1501961255818	25.02.2013
11	1	ČURBIĆ NEVSKA	15.01.1961 BAR	RAĐUĆI JOVANOVIĆA 44		1501961255818	25.02.2013
12	1	ČOČIĆ IRETA	14.01.1974 BIJELO POLJE	88	20257	1401974280817	25.02.2013
13	1	ČUKIČIĆ MENBURA	14.05.1974 PODGORICA		20257	1402974280817	25.02.2013
14	1	ČAZIĆ GORAN	14.09.1971 PODGORICA		20249	1402971210280	25.02.2013
15	1	ČIŠIĆ DEJAN	14.12.1974	ČIŠIĆI 88		1412914773414	25.02.2013
16	1	ČIŠIĆ MARIJO	14.11.1968 PODGORICA, GR. OP. TUZI	MARJINE 88		1411968210226	25.02.2013
17	1	ČIŠIĆ STANKA	14.12.1939 PODGORICA, GR. OP. GOLUBOVI	VRELA RIBNIČKA 88		141293218801	25.02.2013
18	1	ČIŠIĆ ŽELJKA	14.07.1972 NIŠIĆ	18 JULIA 61		1407972152221	25.02.2013
19	1	ČIŠIĆ VALENTINA	15.01.1965 PODGORICA	VLADINE VASILJA PETROVIĆA 14		1501965152215	25.02.2013
20	1	ČIŠIĆ MARIJA	14.12.1975 PLAV	ROMANŠKA 25		1412975100111	25.02.2013
21	1	ČIŠIĆ VLADKO	14.08.1983 ŠAVNIK	VINOGRADSKA 88		1408982294810	25.02.2013
22	1	ČIŠIĆ MARIJA	14.11.1982 PLJEVLJA	STARA ZLATICA 88		1411982296327	25.02.2013
23	1	ČIŠIĆ TEREZA	14.01.1927 PODGORICA, GR. OP. TUZI	RUKAVICA 88		140191215857	25.02.2013
24	1	ČIŠIĆ VELJKA	14.04.1937 PODGORICA, GR. OP. GOLUBOVI	88	20249	1404932158800	25.02.2013
25	1	ČIŠIĆ IVA	15.01.1938 PODGORICA	PUT JANA 15		1501938158116	25.02.2013
26	1	ČIŠIĆ SRETIM	14.02.1968 MOJKOVAC	VRANCI 88		1402942281819	25.02.2013
27	1	ČIŠIĆ MILAN	14.05.1972 BIJELO POLJE	SPUŽ 88		1405972130841	25.02.2013
28	1	ČIŠIĆ DRAGICA	13.11.1962 PODGORICA, GR. OP. GOLUBOVI	88	20249	1311962188009	25.02.2013
29	1	ČIŠIĆ ŠERPIJA	14.02.1937 BIJELO POLJE	88	20257	1402932130811	25.02.2013
30	1	ČIŠIĆ DRAGAN	14.07.1969 PODGORICA	KOZLA NIKOLJE 45		1407969210825	25.02.2013
31	1	ČIŠIĆ BRANISLAV	13.01.1981 CETINJE	ADMIRALA ZMAJEVIĆA 7		1301981250816	25.02.2013
32	1	ČIŠIĆ OŠKOMLA	14.05.1963 PODGORICA	BRATJE ZLATIČANIĆA 18		1405962222811	25.02.2013
33	1	ČIŠIĆ IVO	14.06.1969 CETINJE	V. PROLETERSKA 58		1406969200813	25.02.2013
34	1	ČIŠIĆ SRŽAN	14.02.1978 PODGORICA	CRIBENGA 7.		1402972102238	25.02.2013
35	1	ČIŠIĆ STOJAN	14.05.1968 PLUŽINE	BLAŽA RAČEVIĆA 88		1405961172857	25.02.2013
36	1	ČIŠIĆ BLAVOŽE	15.01.1963 PLJEVLJA	RAĐUĆI JOVANOVIĆA 36		1501963230815	25.02.2013
37	1	ČIŠIĆ GORAN	14.04.1966	DOMA GORICA 88		1404966172854	25.02.2013
38	1	ČIŠIĆ SAŠA	14.07.1936	SVETI OZAR, BARNOVAČKI		1407936177800	25.02.2013
39	1	ČIŠIĆ MARIJA	14.10.1938 PODGORICA	REPI 88		1410932138203	25.02.2013
40	1	ČIŠIĆ STANKA	15.01.1938 PLJEVLJA	DOMA GORICA 88		1501938218803	25.02.2013

GLAVNI GRAD PODGORICA-ZORICA VUKIČIĆ

Strana : 1

Naslovna stranica dokumenta koji nije zvaničan akt, a na osnovu kojeg je skoro 400 lica upisano u podgorički birački spisak

Naime, ovaj "akt" je u stvari tabela sa nazivom "Spisak građana sa biometrijskom ličnom kartom a nijesu upisani u birački spisak" na kojoj je famozni zavodni broj "06-209/13-113" upisan rukom, kao i datum "11.02.2013" (strana br. 2 dokumenta u prilogu). Ovaj "dokument" nema zvaničan zavodni broj, pečat, potpis niti bilo koje drugo obilježje zvaničnog dokumenta, te ni na koji način nije mogao biti pravni osnov za upis bilo koga u birački spisak, a kamoli na stotine lica.

U odgovoru MUP-a, kojim je akt "Up I 06-209/13-113" dostavljen Lekiću, navedeno je i da je evidentiranje više lica pod istim zavodnim brojem nezakonito, što MANS od samog početka i govori, te da su upravni inspektori na to ukazali i podgoričkom Sekretarijatu za lokalnu samoupravu. Ipak, u istom odgovoru u kojem je i sam MUP maltene konstatovao da je pozivanje na ovaj jedan akt kao osnov za upis u birački spisak više stotina lica nezakonit, konstatovao je i da to nije imalo uticaja na pravilnost postupka tokom kojeg su vršene promjene u biračkom spisku, što je takođe pravno nemoguće.

Evidentiranje pod istim brojem rješenja koja se odnose na različita lica nije u skladu sa propisima kojima se uređuje kancelarijsko poslovanje zbog čega su upravni inspektori izvršili inspekcijski nadzor u odnosu na tu oblast i zapisnikom, br.05/4-069/13-20393/1 od 11.04.2013.godine, ukazali subjektu nadzora na utvrđene nepravilnosti i naložili uspostavljanje evidencija, evidentiranje akata i u svemu postupanje u skladu sa Uredbom o kancelarijskom poslovanju organa državne uprave ("Sl.list CG" br.51/2011) i Upustva za izvršavanje uredbe o kancelarijskom poslovanju organa državne uprave ("Sl.list RCG" br.1/93 i 42/98).

Istovremeno napominjemo da dosadašnji način evidentiranja nije imao uticaja na pravilnost postupaka koji su predhodili donesenim rješenjima na osnovu kojih su vršene promjene u biračkom spisku Glavnog grada Podgorica.

Napominjemo, da ćemo Vam i po ostalim predstavkama takođe dostaviti zapisnike.

S poštovanjem,

Odgovor MUP-a od 10. aprila 2013. godine kojim se konstatuju nezakonitosti u načinu upisivanja lica u podgorički birački spisak.

Naime, ukoliko je nekome dato pravo upisa u birači spisak na osnovu dokumenta koji je suprotan zakonu i crnogorskim pravnim procedurama, nikako nije moguće da to u isto vrijeme ne utiče na pravilnost postupka tokom kojeg su vršene promjene u biračkom spisku, čega su vjerujemo i sami inspektori MUP-a više nego svjesni.

Umjesto da organi Glavnog grada Podgorica građane u birački spisak upisuju na osnovu pojedinačnih rješenja, kao što to Zakon nalaže, očigledno se to radi potpuno nezakonito, na osnovu nekakvih tabela koje nemaju bilo kakav pravni legitimitet. Inspektori MUP-a preko svega toga prelaze uz napomenu da to „nije imalo uticaja na pravilnost postupka“ koji se odnosi na izmjene u biračkom spisku, umjesto da nezakonitosti sankcionišu, te da konstatuju koliko je ljudi, i koja su to konkretno lica, nezakonito upisano u birački spisak.

Iz svega navedenog, kao i na osnovu brojnih drugih propusta MUP-a na koje već danima unazad ukazujemo, može se samo zaključiti da ovo ministarstvo predvodi akciju zataškavanja malverzacija biračkim spiskovima ogromnih razmjera, umjesto da iste otkrivaju i sankcionišu.

2. PROMJENA BIRAČKOG MJESTA

MANS-u se nakon završenih predsjedničkih izbora javio veliki broj građana koji nisu uspjeli da iskoriste glasačko pravo zbog činjenice da im je promijenjeno biračko mjesto, iako prethodno nisu mijenjali adresu prebivališta. Analizom biračkog spiska došli smo do podatka da je za gotovo 12 hiljada građana promijenjeno biračko mjesto. Inače, zakonom o biračkim spiskovima regulisano je pravo glasa u slučaju promjene prebivališta.⁶ Iz tog razloga, prilično je nejasno kako je došlo do velikog broja izmjena biračkih mjesta građana, te su predložene konkretne mjere kako se to ubuduće ne bi ponavljalo.

Preporuka za unapređenje:

- a) propisati precizne uslove za promjenu biračkog mjesta birača;*
- b) obavezati Ministarstvo unutrašnjih poslova da u roku od tri mjeseca sprovede terensku provjeru građana koji imaju prebivalište u Crnoj Gori, u skladu sa Zakonom o registrima prebivališta i boravišta građana;*
- c) uvesti obavezu Državnoj izbornoj komisiji da raspisuje tender za dostavljanje poziva za glasanje svim građanima Crne Gore i centralizovati ovu aktivnost, sa detaljno propisanim rokovima i procedurama, u cilju smanjenja postojećih diskrecionih ovlašćenja opština da samostalno odlučuju da li će i kada građanima dostavljati pozive za glasanje;*
- d) propisati da se kopija elektronske verzije biračkog spiska koja se odnosi na teritoriju kompletne jedne opštine dostavi svim izbornim mjestima u toj opštini, što bi omogućilo predstavnicima opštinske izborne komisije na tom biračkom mjestu da informišu građane o stvarnom biračkom mjestu na kojem građanin glasa, ukoliko građanin dođe na pogrešno biračko mjesto;*
- e) propisati prekršajnu odgovornost člana Opštinske izborne komisije ukoliko biraču saopšti pogrešne podatke oko njegovog pravog biračkog mjesta.*

2.1. Prebivalište

Podaci o promjenama nastalim u biračkom spisku, koje je objavio MIDT, pokazali su da je samo u periodu od 15. oktobra 2012. do 27. marta 2013. godine (nešto više od pet mjeseci) u CBS upisano 4.772 birača po osnovu promjene prebivališta, dok je u isto vrijeme po osnovu odjave prebivališta iz CBS-a izbrisan 3.181 građanin⁷. Prema ovim podacima, upisano je 1.591 birača više, nego što ih je objavljen iz prebivališta u Crnoj Gori, što je suprotno članu 7 Zakona o biračkim spiskovima, jer bi broj upisanih i brisanih po ovom osnovu morao biti isti. Iz ovoga se jasno vidi da je nečija namjera bila da, suprotno Zakonu, u birački spisak ipak ostavi

⁶ MANS, *Izveštaj o zloupotrebama i državnih resursa i javnih ovlašćenja u kampanji za parlamentarne izbore 2012. godine*, Podgorica, 2012. godine, str. 6 i 7.

⁷ Zvanični numerički tabelarni prikazi podataka o promjenama nastalim u biračkom spisku u cjelini i po jedinicama lokalne samouprave dostupni su na sajtu Ministarstva za informaciono društvo i telekomunikacije: <http://www.mid.gov.me/biblioteka/dokument>.

Član 7 stav 2 Zakona o biračkim spiskovima glasi: „U slučaju kada je birač podnosilac zahtjeva za promjenu u biračkom spisku, organu koji vodi birački spisak mora dostaviti dokaz da je brisan iz biračkog spiska opštine iz koje je odjavio prebivalište.“

veliki broj duplikata, očigledno sa namjerom da utiču na izborni rezultat. Iz istih podataka MIDT-a vidi se da je i preko 14 hiljada lica iz CBS-a brisano „po osnovu sile Zakona”, iako ni Zakon o biračkim spiskovima, niti Zakon o izboru odbornika i poslanika ne navode „silu zakona” kao jedan od kriterijuma po osnovu kojih neki

građanin može biti izbrisan iz biračkog spiska. Tako je crnogorskim zakonima propisano da biračko pravo imaju lica koja su crnogorski državljani, starija su od 18 godina, poslovno su sposobna i imaju prebivalište u nekoj od opština najmanje dvije godine. Za svaku od ovih kategorija vodi se posebna evidencija o brisanju, što se vidi iz tabele u nastavku.

Prema podacima koje je objavilo Ministarstvo, uoči predsjedničkih izbora hiljadama ljudi je promijenjen datum prijave poslednjeg prebivališta u poređenju sa prethodnim izborima. Na osnovu prebivališta se, inače, određuje biračko mjesto na kome lice može ostvariti pravo glasa, a zakon propisuje i obavezne dvije godine prebivališta u Crnoj Gori, kao osnov za glasačko pravo.

Skoro 12 hiljada birača, koji su na parlamentarnim izborima glasali na jednom biračkom mjestu, za samo pet mjeseci su preseljeni na druga biračka mjesta. Odnosno u periodu od samo pet mjeseci promijenjeno je biračko mjesto za 2,3% od ukupnog broja birača. To znači da je u proteklih pet mjeseci svakoga dana promijenjeno biračko mjesto za 120 ljudi u prosjeku, odnosno da je mjesečno vršeno po 2.400 izmjena. Za skoro devet i po hiljada ljudi promijenjena su biračka mjesta, ali oni i dalje glasaju u istoj opštini.

Iako su u svakoj opštini vršene brojne izmjene, posebno se ističe Podgorica, u kojoj je čak 8.671 biraču promijenjeno biračko mjesto, pored toga što imaju istu adresu stanovanja u odnosu na prethodne izbore.

Veći broj građana nam je prijavio da nisu bili obaviješteni o promjeni njihovog biračkog mjesta, pa su došli da glasaju na istom mjestu na kome to čine godinama, ali im je to pravo uskraćeno i nisu dobili informaciju gdje mogu glasati. Apsolutno je nemoguće da je za samo pet mjeseci čak 12.000 ljudi promijenilo mjesto stanovanja i po tom osnovu je izvršena promjena njihovog biračkog mjesta.

3. PROMJENA LIČNIH PODATAKA

Veliki broj izmjena u biračkom spisku odnosi se na promjenu ličnih podataka. Nejasno je kako je moguće da se u periodu od svega pola godine dogodi toliko izmjena ličnih podataka. Tako se dešavalo da se ljudima sa istim imenom i prezimenom promijeni matični broj, odnosno suprotno, da se nekome ko je imao matični broj i jedno ime i prezime, potpuno promijene ime i prezime. Isti slučajevi zabilježeni su u biračkom spisku uoči prošlogodišnjih parlamentarnih izbora.

Preporuka za unapređenje:

- a) *propisati da Jedinствeni birački spisak crpi podatke iz svih matičnih knjiga i registara, uključujući registar rođenih, vjenčanih, umrlih, prebivališta i stanovništva Crne Gore, kako bi se obezbijedila tačnost i veća ažurnost biračkih spiskova i smanjio prostor za grešku, koristeći JMBG ključ za povezivanje baza podataka;*
- b) *propisati obavezu da se u roku od trideset dana od dana usvajanja Zakona o biračkim spiskovima izvrši uvezivanje baza podataka, odnosno registara, kako bi se izvršila detaljna provjera Jedinствenog biračkog spiska prije održavanja narednih lokalnih izbora;*

3.1. Promjena ličnih podataka birača

U periodu od svega pet mjeseci, između parlamentarnih i predsjedničkih izbora, promijenjeni su lični podaci za preko 500 lica. MANS je otkrio da su mnogim licima toliko promijenjeni lični podaci da je to moglo onemogućiti ostvarivanje njihovog biračkog prava. Mijenjan je matični broj dok su svi ostali podaci ostali isti, ili su mijenjan imena i prezimena lica, dok im je zadržavan stari matični broj.

U odnosu na parlamentarne izbore, u biračkom spisku za predsjedničke su promijenjena imena 276 lica - nekima su promijenjena samo lična imena, nekima i prezimena, a mnogima čak i pol, dok im je matični broj

U biračkom spisku za predsjedničke izbore je bio Beriša Almir, koji ima identičan matični broj, šifru birača, datum rođenja i adresu, kao i Hajrizi Ibiš koji je imao pravo glasa na parlamentarnim izborima, a nakon toga je izbrisan. Takav je i slučaj Slavković Borisa iz Berana koji je upisan umjesto Raičević Maksima, Kao i Lješćković Velizara iz Nikšića koji je upisan umjesto Kustudić Milana, i drugih.

Među njima ima i žena, za koje bi se moglo zaključiti da je riječ o promjeni bračnog statusa, da nije i promjene ličnih imena, pa je Adakalić Mirjana iz Budve postala Stojanović Suzana, a podgoričanka Radević Tanja je sada Živković Sanja, dok je Marković Grozdana postala Petrović Goga.

Drastične su promjene gdje je biračima promijenjen pol, pa je tako Šćekić Aleksandar iz Podgorice sada Aleksandra, Furtula Bojan iz Bijelog Polja je postao Bojana, a Krivokapić Vasilije iz Nikšića je postao Vasilija.

Postoje i primjeri gdje su imena drastično mijenjana, pa je Salkanović Renato postao Filip, a Račković Goran je sada Marko, i mnogi drugi

ostao isti, što pokazuje da je zvanično riječ o istim osobama. Sa druge strane za više od 230 lica promijenjen je matični broj dok su svi ostali podaci, uključujući datum i mjesto rođenja, kao i adresu stanovanja, a u većini slučajeva i šifra birača ostali nepromijenjeni. Konkretni primjeri pokazuju da su u poslednjih pet mjeseci u registru vršene takve promjene da sada lica koja se drugačije zovu i prezivaju imaju pravo glasa pod istim matičnim brojevima, pa čak i šiframa birača.

Naime, jedinstveni matični broj građana sastoji od 13 cifara gdje prve dvije označavaju dan, druge dvije mjesec, a sledeće tri cifre se odnose na godinu rođenja. Nakon toga su dvije cifre koje označavaju mjesto rođenja, pa tri cifre koje se odnose na pol, pri čemu su oznake za muški pol u intervalu od 000 do 499, a za ženski od 500 do 999. Poslednja je kontrolna cifra koja se izračunava posebnom formulom. Još su nevjerovatniji podaci o osobama koje su u poslednjih pet mjeseci, prema biračkom spisku, „promijenile pol”, odnosno JMBG u ženski. U biračkom spisku, takođe, ima na desetine primjera onih kojima su značajno promijenjena samo lična imena, a svi ostali podaci, uključujući matični broj su isti.

Postavlja se pitanje da li su podaci za ta lica promijenjeni kako bi im neko onemogućio da glasaju ili riječ o tragovima izdavanja „jednokratnih“ ličnih karata koje se vraćaju i uništavaju nakon obavljenog glasanja, kako su to tvrdili pojedini građani koji su nas kontaktirali. Ove neregularnosti potvrđuju sumnje da su birački spiskovi u periodu između dva izbora nezakonito mijenjani, pa su neki građani bili onemogućeni da glasaju, dok je nepostojećim biračima dato pravo glasa.

3.2. MUP konstatovao da „različita” lica imaju isti JMBG

Nakon pristizanja prvih odgovora na podnesene inicijative za inspeksijski nadzor, podaci do kojih je došao MANS u analizi pokazuju da Radosav Đukić i Mileva Bojić imaju isti matični broj, što bi u praksi trebalo da bude nemoguće. Ipak, upravna inspekcija MUP-a nije našla ništa sporno.

Upravna inspekcija svjesno je prešla preko činjenice da se u biračkom spisku nalaze duplo upisani birači. Upravni inspektori su u svojim zapisnicima, umjesto da ispravljaju greške, pokušavali da nađu opravdanje. Jedan od brutalnih primjera ovakvog postupanja je i slučaj slučaju dva lica iz Podgorice koja se zovu Zoran Mugoša, a koja imaju identičan matični broj, što je u praksi nemoguće. Ipak, upravna inspekcija je utvrdila da se radi o dvije različite osobe, koje imaju različite roditelje.

U zapisniku koji se odnosi na inspeksijski nadzor u vezi sa Radosavom Đukićem konstatovano je da je imenovani u birački spisak upisan rješenjem Sekretarijata za lokalnu samoupravu broj UP I 06-209/13-1781 od 8. marta 2013. godine. Rješenje je donijeto po službenoj dužnosti, na osnovu izvještaja Ministarstva unutrašnjih poslova - Područna jedinica Podgorica - broj 06-209/13-1781 od 8. marta 2013. godine. Uvidom u predmetni izvještaj utvrđeno je da su se kod imenovanog stekli uslovi za upis u birački spisak. Saglasno prethodnom, nisu utvrđene nepravilnosti prilikom upisa u birački spisak,“ navodi su u zapisniku.

Drugi primjer je još drastičniji jer je riječ o dvije osobe koje dijele jedan matični broj, što je takođe nemoguće. Naime, podaci do kojih je došao MANS u analizi pokazuju da Radosav Đukić i Mileva Bojić imaju isti matični broj, što bi u praksi trebalo da bude nemoguće, tim prije što podaci iz matičnog broja ukazuju da se radi o ženskoj osobi. Imajući to u vidu, postavlja se pitanje na koji način je Radosav Đukić dobio tuđi „ženski” matični broj.

Posebno je interesantno to što su oba ova lica sa identičnim brojem upisana u birački spisak istog dana, na osnovu istog rješenja, sa istim zavodnim brojem, i to svega mjesec dana pred predsjedničke izbore. Nepravilnosti u radu upravne inspekcije po inicijativama predsjedničkog kandidata Miodraga Lekića, postale su do te mjere očigledne i brutalne da nema prostora da se govori o administrativnim greškama, već o jednom obliku saučesništva, koji se već može kvalifikovati kao krivično djelo. Inspekcija je svjesno prešla preko činjenice da se u biračkom spisku nalaze duplikati birača. čak i kada je to bilo dokazano, i da je, umjesto da ispravlja greške, u svojim zapisnicima pokušavala da nađe opravdanje za tako.

U slučaju Radosava Đukića i Mileve Bojić, kao i dva lica koja se zovu Zoran Mugoša, inspektori MUP-a naveli su da nisu utvrđene nepravilnosti prilikom upisa u birački spisak, što jednostavno nije tačno. Ovo pokazuje, ne samo da postoje duplikati i fantomski birači, već i da je upis takvih „glasača” u birački spisak, sa stanovišta inspekcije, zakonita praksa. Po zapisnicima inspektora MUP-a, Mileva Bojić i Radosav Đukić imaju identičan matični broj.⁸

Inspeksijska kontrola izvršena po službenoj dužnosti u slučaju dvije osobe pod imenom Zoran Mugoša, koje imaju isti matični broj. Kontrolom je utvrđeno da nije riječ o istim osobama. Naime, jedan Zoran Mugoša je od oca Filipa i majke Mitre i u Crnoj Gori ima prijavljeno prebivalište od 21. septembra 1982. godine. Drugi Zoran Mugoša je od oca Veselina i majke Ljubice, a u Crnoj Gori ima prijavljeno prebivalište 17. jula 1981.godine. Zapisnik, koji sadrži informacije o sprovedenom inspeksijskom nadzoru, potpisali su inspektori MUP-a Veljka Raspopović, Lidija Pantović i Goran Petrović.

⁸ Oba dokumenta potpisali su upravni inspektori MUP-a Veljka Raspopović, Lidija Pantović i Goran Petrović.

4. „DVOJNICI“ U BIRAČKOM SPISKU

Birački spisak sadrži veliki broj ljudi koji imaju iste ili identične podatke, uključujući ime i prezime, datum rođenja, adresu prebivališta, ali u mnogim slučajevima i jedinstveni matični broj. Na ovaj problem MANS je ukazivao i u prethodnom periodu, naročito uoči parlamentarnih izbora.⁹ Imajući u vidu da je MANS ukazivao na brojne nepravilnosti u biračkom spisku uoči parlamentarnih izbora, Ministarstvo je uklonilo dio nepravilnosti, ali su se u biračkom spisku za predsjedničke izbore pojavile nove nepravilnosti. Baš kao i ranije, u biračkom spisku su se našli novi „dvojnici“, ali je istovremeno iz biračkog spiska izbrisan veliki broj ranijih dvojnika.

Preporuka za unapređenje:

- a) u prelaznim i završnim odredbama Zakona o biračkim spiskovima propisati uspostavljanje parlamentarne radne grupe, koju će pored jednakog broja poslanika i vlasti, činiti i predstavnici međunarodnih i domaćih organizacija koji su stručnjaci u ovoj oblasti, a kojoj će obaveza biti da u roku od tri mjeseca izvrši kontrolu i izvrši čišćenje biračkog spiska. Istovremeno obavezati Ministarstvo zaduženo za poslove javne uprave da radnoj grupi dostavlja nedeljne izvještaje o promjenama izvršenim u biračkim spiskovima, koje će pratiti kopije rješenja o izvršenim izmjenama.*

4.1. Novi dvojnici u biračkom spisku

Kao što je to bio slučaj sa prethodnim, parlamentarnim izborima, u biračkom spisku po kome su održani predsjednički izbori našlo se na hiljade dvojnika. Mnogi od njih su upisani tek nakon parlamentarnih i lokalnih izbora. U spisku se pojavljuju birači koji se isto zovu, prezivaju, rođeni su istog datuma i žive na istoj adresi kao birači koji su i ranije imali pravo glasa. Ovakvi primjeri zaista ukazuju na veliku mogućnost zloupotreba u izbornom procesu, jer je nejasno kako je moguće da se odjednom pojavi veliki broj ljudi koji žive na istim adresama, a imaju identične ili vrlo slične podatke, uključujući imena i prezimena, kao i datume rođenja.

Brojni su i primjeri u kojima su novoupisana lica sa neznatno drugačijim podacima od postojećih birača. U biračkom spisku ima 12.985

U spisku postoje dva Slobodana Drobnjaka, oba su rođena 15. marta 1944. godine u Bijelom Polju, žive u mjestu Donje Luge gdje i glasaju. Drugi Slobodan je upisan nakon poslednjih lokalnih izbora u Nikšiću i Andrijevići i nikada ranije nije imao pravo glasa.

U birački spisak je nakon parlamentarnih izbora upisan i dvojniki Mitra Marića, oba su rođena 1. januara 1988. u Nikšiću, žive na adresi Štedim bb i glasaju na istom biračkom mjestu. Istovjetan je i slučaj dva Kovačević Miladina, oba rođena 10. juna 1959. u Nikšiću i žive u Zaslav bb, a glasaju na istom biračkom mjestu, dok je jedan upisan tek nakon parlamentarnih izbora.

⁹ MANS, *Izvještaj o zloupotrebama i državnih resursa i javnih ovlašćenja u kampanji za parlamentarne izbore 2012. godine*, Podgorica, 2012. godine.

birača koji imaju ista imena i prezimena i žive na istoj adresi. Međutim, adrese su često neprecizne, pa je u mnogim, posebno seoskim područjima, navedeno samo ime mjesta, bez imena ulice, ili bez broja. Ima oko 200 birača čija imena, prezimena i rođendani su identični. Međutim, ima na hiljade onih čiji su datumi rođenja izrazito slični, a ostali podaci im se poklapaju do mjere da je teško povjerovati da je riječ o različitim licima. Tako ima čak 4.187

Zanimljiv je i primjer Čurović Aleksandra, upisanog nakon parlamentarnih izbora. On je rođen 17. jula 1979. u Nikšiću, dok je njegov dvojniki, koji je od ranije imao pravo glasa, rođen sa tačno mjesec dana razlike. Oba Aleksandra žive na adresi Oštrovac 41.

Ne manje zanimljiv je i primjer dvije Vujadinović Kose između kojih je razlika tačno godina dana, jedna je rođena 28. marta 1935., a druga 28. marta 1936. godine, i to obje u Nikšiću, a žive na identičnoj adresi A.Backovića 29 u Podgorici. Godinu dana mlađa, 77-godišnja Kosa, je po prvi put dobila pravo glasa nakon parlamentarnih izbora.

birača koji imaju ista imena, prezimena, mjesec i godinu rođenja, a 1.222 osobe sa istim imenom, prezimenom, mjesecom, godinom i opštinom rođenja, a različitim danom. Zanimljivi su i primjeri kod kojih se ne poklapaju mjesec i dan rođenja, ali su ostali podaci identični.

Vjerujemo da su ovako ozbiljne promjene uzrokovale i velike nepravilnosti u biračkom spisku, koje su značajno uticale na rezultate izbora i sumnjamo da nije riječ o slučajnim propustima, već očiglednoj namjeri da se izmjenama biračkog spiska utiče na izbornu volju građana. Ove manipulacije su posebno zabrinjavajuće u slučaju starijih ljudi, koji mahom glasaju putem pisma, naročito imajući

u vidu objašnjenje tadašnjeg političkog direktora vladajuće partije, Branimira Gvozdenuvića, sa famoznog snimka sjednice njegove partije, da se taj „resurs” mora više koristiti na narednim izborima. Sve navodi na zaključak da je istim licima izdavano više ličnih karata, kako bi mogli da glasaju po dva puta, na jednom ili više biračkih mjesta.

Sumnjamo da ima i slučajeva krađe identiteta, odnosno izrada duplih ličnih karata koje se daju drugim osobama kako bi glasali, jer su nas brojni građani čije podatke smo ranije objavili, kontaktirali i tražili pomoć kako bi pokrenuli postupak brisanja njihovih dvojnika. Međutim, prema zakonu, oni nisu mogli pokrenuti taj postupak, već samo birači „dvojnici”, sa ličnom kartom sa tim matičnim brojem, i kandidati za predsjednika, koji imaju pravo da traže inspeksijsku kontrolu podataka.

4.2. Inspeksijski nadzor u slučaju novih „dvojnika“

Nakon analize zapisnika dostavljenih predsjedničkom kandidatu Miodragu Lekiću, u koje je MANS imao uvid, može se zaključiti da je u birački spisak upisano više lica na osnovu samo jednog, istovjetnog dokumenta broj "UP I 06-209/13-113". Ne navodi se o kojem se konkretno aktu radi, ali inspektori MUP-a zato ne vide ništa sporno što je taj jedan, istovjetni akt, od slučaja do slučaja, donijet potpuno različitih datuma, što je pravno nemoguće.

Tako na primjer, i po novim zapisnicima postoje ljudi koji su upisani u birački prije nego što donijet akt kojim su stekli pravo da budu upisani u birački spisak, ali očigledno inspektorima MUP-a ta nezakonitost u početku nije bila sporna. Tako na primjer Slavica Kato (JMBG:

2001952385015) je u birački spisak upisana 5. marta 2013. godine, na osnovu akta broj "UP I 06-209/13-113" koji datira na dan kasnije, 6. mart 2013. godine. Identičan slučaj je i sa Milicom Labović (JMBG: 1803952155015), Paškom Gojčević (JMBG: 0601934215145), Markom Paluševićem (JMBG: 1704936213007), Milušom Čabarkapom (JMBG: 0605936815188), Momislavom Jovetićem (JMBG: 0503953230013) i mnogim drugim građanima Podgorice.

Za sva ova lica, MUP je naknadno dostavio preko 60 zaključaka o izmjeni zapisnika, kojima su konstatovali da su napravili greške. Inspektori MUP-a su naveli da su kod svih ovih lica u inicijalnim zapisnicima napravljene greške i da su datumi njihovog upisa u birački spisak netačni, ali nisu dostavili informacije o pravim datumima kada su ta lica upisana u birački spisak, kako bi se moglo vidjeti da li su ti ljudi nezakonito upisani u birački spisak ili ne. Upravo ovakvo ponašanje inspektora MUP-a dodatno dokazuje naše tvrdnje da prava inspekcijaska kontrola po inicijativama koje je podnio Miodrag Lekić nikada nije ni izvršena.

Takođe, za veliki broj lica se uopšte ne navodi kada je akt na osnovu kojeg su stekli pravo da budu upisani u birački spisak stupio na snagu, iako je navedeno kada su upisana u birački spisak, što je slučaj sa, na primjer Petrom Mračevićem (JMBG: 0907939150000), Milicom Ivković (JMBG: 2707939177659), Ljubinkom Samardžić (JMBG: 1511939175014), Milojkom Stanović (JMBG: 0807932218004), Dranom Nikač (JMBG: 2703943215012), Zorkom Kruščić (JMBG: 1509948285022), Ljubom Batrovićem (JMBG: 0511948213006), Stankom Novaković (JMBG: 1708935216512), Đurđinom Guzinom (JMBG: 0305947219001), Ivom Kostićem (JMBG: 2007948714207), Đustom Berišić (JMBG: 0607948215049), Gordanom Bijelić (JMBG: 0603948217992), Vasilijom Peković (JMBG: 3012948219017), Dragicom Peličić (JMBG: 0601948215040) i mnogim drugim.

Činjenica da jedan te isti upravni akt na osnovu kojeg je veliki broj građana Podgorice upisan u birački spisak datira na više različitih datuma, a da inspektori MUP-a to nisu ni prepoznali čak ni kao nepravilnost, nažalost govori o tome da je ova institucija uz saglasnost njenog čelnika, ministra Raška Konjevića, aktivan učesnik u prikrivanju neregularnosti u biračkom spisku.

4.3. *Brisanje dvojnika*

Poredeći podatke iz biračkog spiska sa parlamentarnih izbora sa biračkim spiskom sa predsjedničkih izbora došli smo do zaključka da su neki birači, koji se isto zovu i rođeni su istog ili sličnog datuma, brisani, čime su potvrdili naše sumnje da je bila riječ o „dvojnima”.

Na primjer, na parlamentarnim izborima pravo glasa su imala dva Tuz Jusufa, oba rođena 5. maja 1942. godine u Rožajama i oba glasaju na istom biračkom mjestu Lijeva obala Ibra V. Pošto je MANS javno ukazao da postoji osnovana sumnja da jedan Jusuf ne postoji, oba su izbrisana iz spiska i sa tim imenom sada nema osoba koje imaju biračko pravo.

Najveći broj ovakvih primjera imamo u Rožajama, ali i brojni primjeri iz Podgorice pokazuju da je i ta opština upisivala i brisala dvojnike u periodu između izbora. Pored ovih, svakako se ističu i opštine Berane i Kolašin.

Najveće izmjene su se, ipak, dešavale u nikšićkom biračkom spisku prije i nakon nedavno održanih lokalnih izbora. Svakako, moguće je da među stotinama i hiljadama dvojnika ima i slučajeva da ti dvojnici zaista postoje, ali je potpuno nemoguće da ih bude u tolikom broju.

4.4. Dokaz da u CBS-u ima dvojnika

Nakon podnošenja inicijativa za inspekcijski nadzor od strane predsjedničkog kandidata Miodraga Lekića, stigli su odgovori na samo jedan dio inicijativa. U prvim odgovorima Ministarstva unutrašnjih poslova, koje je vršilo inspekcijski nadzor povodom neregularnosti u biračkom spisku, jasno se navodi da se radi o duplo upisanim biračima. Ne radi se samo o licima koja imaju isti matični broj, već i o biračima kojima je dodjeljivan fantomski matični broj, što je u praksi omogućavalo da isto lice glasa dva puta. Primjetno je da se prve dvije cifre jedinstvenog matičnog broja razlikuju u jednoj cifri. Kasnije se dodjeljivalo nepostojećih šest i tako dobijao fantomski identitet.

Na parlamentarnim izborima pravo glasa je imala jedna Glušac Nada rođena, 13. septembra 1990. godine, koja živi na adresi Crkvice bb u Nikšiću. Na lokalnim izborima pravo glasa su imale dvije Nade rođene identičnog datuma, koje žive na istoj adresi. Dvojnica je izbrisana nakon što je MANS objavio te podatke i sada nema pravo glasa.

Zapisnici upravnih inspektora potvrdili su da je u birački spisak u Podgorici bilo upisano sedam duplih birača. U pitanju su Fata Hot, Veronika Validžić, Adela Sijarić, Tijana Ščekić, Milica Božanović, Habiba Ličina i Božana Radulović. U zapisnicima se konstatuje da je brisanje iz biračkog spiska izvršeno jer je "nesumnjivo utvrđeno da se radi o duplo upisanom biraču".

Slična situacija je i sa nekim od birača koji su iz biračkog spiska izbrisani između parlamentarnih i predsjedničkih izbora. Tokom provjere je utvrđeno da se ne radi o promjeni prebivališta niti o smrti, već o osobama koje su dva puta upisane.

Zapisnici koje je MUP dostavio potvrdili su naše sumnje da inspekcijski nadzor biračkog spiska nije sproveden, već da MUP na sve načine pokušava fingirati inspekcijsku kontrolu kako bi sakrio brojne nepravilnosti. Tako je MUP jednim aktom odbacio više od 290 inicijativa, uz obrazloženje da je uvidom u dokumentaciju utvrđeno da birač ispunjava zakonom propisane uslove za upis. MUP je morao o svim podnesenim inicijativama odlučivati pojedinačnim aktima, odnosno zapisnicima, te za svako lice donijeti pravno utemeljeno obrazloženje na osnovu kojeg se jedino može otkloniti svaka sumnja u regularnost upisivanja u birački spisak.

5. „MRTVI“ U BIRAČKOM SPISKU

Analiza biračkog spiska pokazala je da se u njemu i dalje nalazi znatan broj preminulih lica, koja nisu brisana iz biračkog spiska, već se vode kao da imaju pravo glasa, što ostavlja prostor za izborne manipulacije. MANS je i ranije upozorovao na ovaj problem, naročito uoči parlamentarnih izbora.¹⁰ Čak i prema podacima MUP-a, mnoga lica koja su preminula uoči izbora, ipak nisu brisana iz biračkog spiska.

Preporuka za unapređenje:

- a) Ukloniti preminule glasače iz biračkog spiska;
- b) Uvezati registar „mrtvih“ sa biračkim spiskom, kako bi se isti redovno ažurirao i na taj način se izbjegli mogući propusti koji mogu biti zloupotrijebljeni.

5.1. Mrtvi u biračkom spisku

Poređenjem dokumentacije Ministarstva unutrašnjih poslova, na osnovu kojih su vršene promjene u biračkom spisku u periodu od 18. januara do 17. aprila 2013. godine, sa biračkim spiskovima zaključili smo da je na predsjedničkim izborima pravo glasa imalo na stotine lica koja nisu među živima.

Primjeri koje smo našli daju sliku samo malog dijela nepravilnosti, jer nismo imali uvid u sve podatke, posebno u knjigu umrlih, već samo u uzorak, odnosno dokumenta koja se odnose na izmjene u biračkim spiskovima vršene u periodu od samo tri mjeseca. U tom periodu su

Radović Savo iz Herceg Novog na imao je pravo glasa na parlamentarnim izborima, iako je, prema podacima MUP-a, preminuo davne 1999. godine. On je izbrisan iz biračkog spiska tek uoči posljednjih predsjedničkih izbora. Sličan je i slučaj Barjaktarević Nade iz Berana, koja je preminula još 2000. godine, i Raičević Stojana koji je pokojni od 2001. godine.

Prema podacima MUP-a, Bukumira Branka iz Bara je preminula prije skoro devet godina, u septembru 2004. godine, a na predsjedničkim izborima je imala pravo glasa. Na tim izborima je mogao da glasa i Čevapović Adem koji je preminuo krajem 2011. godine. Pravo glasa su imali i Delić Sinan iz Pljevalja i Pačariz Ćerim iz Berana koji su preminuli prije više od dvije godine, u martu 2012. godine.

Iste godine su preminuli i Dabović Anto iz Ulcinja, Delić Paša, Klačar Vukašin i Klepo Esad, svi iz Pljevalja, kao i Došljak Čedomir i Salić Adel iz Podgorice. I oni su, sudeći prema biračkom spisku, imali pravo da glasaju za predsjednika države.

mijenjani podaci, mahom za lica za koja su preminula u početkom 2013. godine, ali ima i onih koji godinama nisu među živima. Ta lica imala su biračko pravo, pa ih je MUP tek sada izbrisao ih iz biračkog spiska. Dokument MUP-a pokazuje da je ta institucija znala za smrt mnogih birača, ali ih nije izbrisala iz biračkog spiska.

Ovo je samo djelić neregularnosti koje bi se mogle utvrditi poređenjem knjige umrlih i

¹⁰ MANS, *Izveštaj o zloupotrebama i državnih resursa i javnih ovlašćenja u kampanji za parlamentarne izbore 2012. godine*, Podgorica, 2012. godine.

biračkog spiska, zbog čega se birački spiskovi moraju očistiti prije sledećih izbora.

Na osnovu dokumentacije MUP-a, zaključili smo da ni birački spiskovi za lokalne izbore u Nikšiću i Andrijevići nisu bili ništa bolji. Ni u slučaju ovih izbora, iz biračkog spiska nisu brisana ni lica koja su, prema podacima samog MUP-a, umrla uoči njihovog održavanja, ali i znatno prije zaključenja biračkog spiska. Lokalnu vlast su mogli da biraju brojni Nikšićani, koji su preminuli prije izbora

Na lokalnim izborima u Nikšiću je, na primjer, pravo glasa imao Tomić Svetozar koji je preminuo prije skoro pet godina, sredinom 2008. godine, kao i Vulić Dušan i Manojlović Pavle, koji su preminuli još 2011. godine.

Iz iste dokumentacije se vidi da su na prošlim parlamentarnim izborima pravo glasa imala mnoga lica koja su preminula u 2010. i 2011. godini, znatno prije održavanja izbora. Prema podacima MUP-a, mnoga lica koja su preminula uoči parlamentarnih izbora, ipak nisu izbrisana iz biračkog spiska.

6. STUDIJA SLUČAJA 1 - Rožaje

Posebno zanimljiva situacija tokom izbora bila je u Opštini Rožaje. Mnoge izborne kontroverze bile su vezane za ovu opštinu, uključujući veliki broj izmjena u biračkom spisku, kao i velika razlika u podacima o broju birača i broju stanovnika prema popisu iz 2011. godine. S obzirom da su podaci vezani za popis obrađeni u prvom poglavlju, ovdje ćemo pažnju posvetiti isključivo masovnom upisu birača u ovoj opštini.

U periodu između parlamentarnih i predsjedničkih izbora u Opštini Rožaje svakog radnog dana u prosjeku je upisano više od pet birača, a među upisanima ima i cijelih porodica koje nisu glasale na prethodnim izborima. U nekim slučajevima na desetine ljudi živi na istoj adresi. Mnogi novoupisivani su rođeni i žive u inostranstvu. Postoji ukupno 523 glasača u Opštini

Rožaje, koji su imali pravo glasa na juče održanim predsjedničkim izborima, a nisu bili upisani u birački spisak za parlamentarne izbore koji su održani u oktobru 2012. godine. Samo 126 glasača je rođeno 1995. godine, pa su samim tim po automatizmu dobili pravo glasa,

Od novoupisanih ima svih starosnih dobi, a najstariji novoupisani je Duraković Malića, koji je rođen 1930. godine i nije bio upisan u birački spisak na prethodnim izborima. Honsić Rasima je, takođe, novoupisana u odnosu na prethodne izbore, iako je rođena 18. jula 1932. godine.

sticanjem punoljetstva. Ukupno ima 112 novoupisanih samo u Opštini Rožaje, koji su stariji od 50 godina, a koji nisu imali pravo glasa na parlamentarnim izborima. Slijedi tabela sa novoupisanim glasačima po starosnoj dobi. Najviše novoupisanih (140) ima u kategoriji mladih ljudi od 19 - 30 godina života, zatim slijedi populacija od 41 do 50 godina (88), pa onda glasači od 31 do 40 godina života. Interesantno je da postoji veliki broj birača koji su upisani nakon oktobarskih izbora, koji su stariji od 61 godine. Broj ovih ljudi je 57, a čak 18 osoba ima 70 godina i više.

Godina	Broj novoupisanih
preko 61	57
51 - 60	45
41 - 50	88
31 - 40	67
19 - 30	140
18	126
Ukupno	523

Tabela 3: Novoupisani glasači u Rožajama po broju godina u periodu između parlamentarnih i predsjedničkih izbora

Od ukupno 523 novoupisanih, interesantno je da je 387 rođeno u Crnoj Gori, dok je ostalih 136 glasača rođeno u inostranstvu, mahom u Njemačkoj, Austriji, Kosovu, Turskoj, Srbiji, Luksemburgu, itd. Najveći broj novoupisanih rođenih u inostranstvu je porijeklom sa Kosova, njih 51, dok je nemali broj iz Srbije i Njemačke, 42, odnosno 16. Interesantno je da su, za potrebe izbora, upisivane i cijele porodice. Tako imamo primjer porodice Kuč, koji žive na adresi Lučice bb u Rožajama i svi su upisani nakon parlamentarnih izbora u birački spisak. Dakle, Nafija, Abit, Rafet, Enisa, Ramadan, Antigone i Azra nisu glasali na oktobarskim

izborima, ali su imali pravo glasa na predsjedničkim izborima. Ukupno 19 osoba iz Rožaja sa prezimenom Kuč je novoupisano.

7. STUDIJA SLUČAJA 2 - Glasanje putem pisma

„Sledeća analiza ukazuje takođe na interesantne podatke vezano za glasanje putem pisma. I ovdje vidite Plužine, Kolašin, Šavnik, Žabljak i Andrijevicu koji preko osam odsto znači svih birača, a u Plužinama, vidite i skoro 15 odsto, 14 i po odsto, glasali su putem pisma. Jedan ozbiljan potencijal. Ozbiljan potencijal, to je 15.290 glasača je glasalo putem pisma. Onako kako sam imao prve informacije, u nekim opštinama smo jako dobro odradili taj dio posla. Tamo gdje smo se nekada opekli, ovaj, i gdje su neke druge strukture prije uspjele da naprave rezultat, sad smo mi to uradili i dobro se organizovali u našu korist. Možda je to u nekim opštinama moglo da bude i bolje. Takođe, sugerišem da pogledate to pitanje, jer je to ogroman resurs. To je resurs novoupisanih birača za dvije godine. Predlažem da to bude predmet takođe posebne analize. Ako uporedite sa mandatima, to su tri mandata. Ko dobro upravlja sa nevažećim listicima i glasanjem putem pisma, što je mnogo lakše putem pisma, to su tri plus jedan mandat. Ozbiljan izazov.”

Branimir Gvozdinović, član Glavnog odbora DPS-a

Nakon predsjedničkih izbora, MANS je uporedio zvanične podatke o glasanju na parlamentarnim i predsjedničkim izborima i zaključio da se na mnogim biračkim mjestima za samo pet mjeseci drastično povećao broj birača koji svoje glasačko pravo ostvaruju putem pisma.¹¹ Ovaj podatak naveo je na sumnju da su u pitanju neregularnosti koje se moraju ispitati.

Tako je na primjer, na jednom biračkom mjestu Dom “Tunjevo” u Nikšiću, zvanični podaci su pokazali da svi koji su glasali na predsjedničkim izborima učinili su to putem pisma, dok je na parlamentarnim to pravo iskoristila samo jedna osoba. Na biračkom mjestu “Elektro škola” takođe u Nikšiću, putem pisma je glasalo sedam puta više osoba nego za parlamentarne izbore. Svaka treća osoba koja je glasala na predsjedničkim izborima je to učinila putem pisma na biračkim mjestima Savina - Dom Kulture u Kotoru i Dom Pilatovci u Nikšiću, kao i Rvaši - kuća Milorada Šofranca na Cetinju i Ljuta - Omladinski dom u Kolašinu. Svaka četvrta osoba koja je glasala na predsjedničkim izborima je ostvarila to pravo putem pisma na biračkim mjestima OŠ u Strahovom dolu u Pljevljima i Mirac - kuća Perović Miloša u Kotoru, kao i svaka peta na biračkim mjestima Virak - zgrada Osnovne škole na Žabljaku, Jablanica u Rožajama, Škola u Rudnicama u Plužinama, Johovica u Beranama i kuća Svetozara Terzića u Pandurici u Pljevljima.

Na samo pet biračkih mjesta putem pisma je glasalo 88 lica više nego na izborima održanim prije pet mjeseci. Konkretnije, na biračkom mjestu “Gusinje I” putem pisma je glasalo 40 lica, odnosno 19 osoba više nego na parlamentarnim izborima. Veoma je slična situacija i na biračkom mjestu MZ “Drač” (M-Š) u Podgorici gdje je putem pisma glasalo ukupno 31 osoba, 19 više nego prije samo pet mjeseci. Takva je situacija i na biračkom mjestu “Balotiće” u Rožajama gdje je putem pisma glasalo 38-oro, 19 više nego na parlamentarnim izborima. Na biračkom mjestu MZ “Dajbabe” (A-J) putem pisma je glasalo 34, odnosno 16 više nego prije

¹¹ Zvanični rezultati predsjedničkih i parlamentarnih izbora dostupni su na veb sajtu Državne izborne komisije: www.rik.co.me.

pet mjeseci, a u JU "Božidar Vuković Podgoričanin (Đ-LJ) putem pisma je glasalo 15 osoba više.

Prije pet mjeseci na biračkom mjestu JU OŠ "Đerđ Kastriot Skenderbeg" PO Stjepovo niko nije glasao putem pisma, a na predsjedničkim izborima na taj način je glasalo čak 14 lica. I na drugim biračkim mjestima na predsjedničkim izborima nije glasao niko, a sada ima glasova putem pisma kao što su OŠ Donji Murići u Baru, Djalovići u Bijelom Polju, kuća Blaža Vujičića u Nikšiću, kao i Lučice i Njeguš u Rožajama.

Na već pomenutom biračkom mjestu Jablanica u Rožajama pismom je glasalo skoro dva i po puta više lica nego na izborima održanim prije pet mjeseci. Na biračkim mjestima Kneževići, Crniš i Ličine u Bijelom Polju, Dom MZ Vraćenovići u Nikšiću, OŠ u Potkovaču i Objekat PP "Ving" u Pljevljima, Papratište i Meteh - Komorača u Plavu, kao i na biračkom mjestu i Desna obala Ibra X u Rožajama, putem pisma glasalo preko dva puta veći broj ljudi nego na izborima održanim prije pet mjeseci.

Znatno veći procenat birača je glasao putem pisma i na biračkim mjestima Lim II, Lagatori i Pešca I u Beranama, Trešnjevo u Andrijevići, Mašnica i Bogajiće - malo selo u Plavu, Mjesna zajednica Gruda - Donje polje (dom) na Cetinju, Spuž u Danilovgradu, Bijela 3 u Herceg Novom, MUO - Škola Sindikata u Kotoru, Tutići u Mojkovcu, OŠ "Darza" u Ulcinju. Takva je situacija i sa biračkim mjestima u Rožajama: Desna obala Ibra V, VII i VII. Slično je in a biračkim mjestima u Bijelom Polju: Boljanina, Orahovica, Kruševo i Cerovo.

Slično je i na biračkim mjestima u Nikšiću: Dom MZ Bistica Ul.1, OŠ "Milija Nikčević" Ul.1, Koni Ul.1, Sportski centar Ul.II, Dječiji vrtić "Dragova luka", OŠ "Braća Labudović" Ul.II, Dom MZ "Kočani" i OŠ „Miločani“, Gimnazija in a biračkom mjestu Nikšičkomerc Upravna zgrada. Ista je i situacija na mnogim biračkim mjestima u Podgorici: JU "Branko Božović" (A-LJ), JU "Dragiša Ivanović" (D-J), MZ "Drač" (A-LJ), Školski centar "Sergije Stanić" (P-Š), JU "Božidar Vuković Podgoričanin" (M-R) i (A - D), JU "Mahmut Lekić" - Tuzi - po milješ, Dom omladine Balabani i mnoga druga.

Imajući u vidu da je proteklo samo pet mjeseci od prethodnih izbora, značajno povećanje broja lica koja glasaju putem pisma na konkretnim biračkim mjestima se teško može objasniti pogoršanjem zdravstvenih prilika lica koja su zbog toga nepokretna. Iz tih razloga sumnjamo da su u pitanju malverzacije, posebno imajući u vidu konkretne primjere koji su nedavno objavljeni u javnosti i činjenicu da je Branimir Gvozdinović, bivši politički direktor vladajuće partije prema javno objasvljenom snimku sa sjednice te partije, naveo da treba bolje koristiti glasanje putem pisma kao resurs za njegovu partiju.

8. INSPEKCIJSKI NADZOR BIRAČKIH SPISKOVA

Najočiglednije propuste u biračkim spiskovima MANS je dokumentovao, i na osnovu njih podnio inicijative Ministarstvu unutrašnjih poslova (MUP) za zahtjevom da se izvrši inspekcijski nadzor biračkih spiskova, i da se utvrđeni propusti otklone. Ipak, kako zbog manjkavosti Zakona o biračkim spiskovima nismo imali pravo da samostalno podnesemo inicijative, to smo učinili preko oba kandidata za Predsjednika Crne Gore.

Ključni propusti prilikom obrade inicijativa od strane MUP-a ogledali su se u kršenju rokova te u nedavanju valjanih obrazloženja i dokumenta na osnovu kojih se zaista može dokazati da li su neka lica na zakonit način upisivana ili brisana iz biračkog spiska. MUP je takođe kršio i zakon o inspekcijskom nadzoru - za neke slučajeve nije navedeno nad radom kojih konkretno lica koja su zadužena za biračke spiskove je vršen inspekcijski nadzor, dok ni jedan primljeni zapisnik nije potpisan od tih lica nad kojim je vršen inspekcijski nadzor, niti je navedeno da ta lica nisu željela da ga potpišu, iako je to obaveza propisana crnogorskim Zakonom o inspekcijskom nadzoru.

Poseban kuriozitet predstavlja i činjenica da je veliki broj zapisnika, koji je cijelo vrijeme formalno potpisivan od strane tri ista upravna inspektora MUP-a, potpisivan potpuno različitim svojeručnim potpisima, pa je jasno da je prilikom izrade zapisnika došlo do falsifikovanja potpisa inspektora, zbog čega je MANS takođe podnio krivičnu prijavu, i to protiv NN lica.

Preporuke za unapređenje inspekcijskog nadzora biračkih spiskova:

- a) izvršiti usklađivanje Zakona sa Zakonom o inspekcijskom nadzoru u dijelu sprovođenja postupka inspekcijskog nadzora na način što će se propisati obaveza sačinjavanja zapisnika i rješenja sa detaljnim obrazloženjem i informacijama o utvrđenom činjeničnom stanju, koje, pored inspektora, potpisuje lice koje je bilo predmet inspekcijskog nadzora, uz zadržavanje postojećih rokova za sprovođenje inspekcijskog nadzora biračkog spiska iz postojećeg Zakona o biračkim spiskovima;*
- b) propisati da i treća lica imaju pravo da podnose inicijative za inspekcijski nadzor biračkog spiska ukoliko posumnjaju na bilo kakvu nepravilnost.*

8.1. Civilni sektor ne može da inicira inspekcijski nadzor biračkih spiskova

Nakon što je MANS utvrdio brojne nepravilnosti u biračkim spiskovima, pogotovo one koje se odnose na duplikate, preminula lica koja se i dalje nalaze u biračkom spisku, lica koja su iz tog spiska brisana pod čudnim okolnostima i slično (što je detaljno opisano u prethodnom dijelu) pokušali smo da iskoristimo zakonsku mogućnost i zatražimo da se izvrši inspekcijski nadzor biračkog spiska. Svrha inspekcijskog nadzora bila je da se prije predsjedničkih izbora iz biračkog spiska uklone makar najočigledniji primjeri malverzacija kojih je bilo skoro sedam

hiljada, a koje su po našem mišljenju znatno mogle da utiču na rezultat i legitimitet predsjedničkih izbora¹².

Ipak, zbog manjkavosti zakona o biračkim spiskovima, MANS a ni bilo koja druga organizacija koja utvrdi neregularnosti u biračkom spisku ne može inicirati inspekcijski nadzor pred MUP-om, već to može da učini samo podnosilac izborne liste, u ovom slučaju kandidat za predsjednika, ili sam građanin na kojeg se neregularnost odnosi.

Zbog toga je MANS već 2. aprila 2013. godine javno pozvao oba predsjednička kandidata - Filipa Vujanovića iz vladajuće DPS i Miodraga Lekića nezavisnog predsjedničkog kandidata da MUP-u podnesu po skoro sedam hiljada istovjetnih inicijativa za inspekcijski nadzor, a sve u cilju otklanjanja nepravilnosti u biračkim spiskovima.

Po zakonu, od podnošenja inicijative za inspekcijski nadzor biračkih spiskova MUP-u do dostavljanja rješenja o inspekcijskom nadzoru po inicijativi, licu koje ju je podnijelo, može proteći najviše 72 časa, jer je postupak hitan.

Da bismo do kraja ispoštovali crnogorske propise, za oba predsjednička kandidata pripremili smo po skoro sedam hiljada pojedinačnih inicijativa, od kojih su kandidati svaku trebali da svojeručno potpišu i proslijede MUP-u. Oba predsjednička kandidata su podnijela MANS-ove inicijative. Filip Vujanović je to učinio istog dana nakon našeg javnog poziva, a Miodrag Lekić dan kasnije.

Ipak, iako je Filip Vujanović prvi MUP-u podnio inicijative MANS-a, on nije do kraja ispratio zakonom propisanu proceduru. Umjesto da potpiše svaku inicijativu pojedinačno, Vujanović je sačinio jedan akt kojim je sve inicijative proslijedio MUP-u i u kojem je naveo da se svaka od inicijativa treba smatrati kao da je svojeručno potpisana s njegove strane. To je na kraju dovelo do odbacivanja inicijativa koje je podnio Vujanović, usred proceduralnih propusta (više informacija u studiji slučaja 6).

Za razliku od Vujanovića, sve inicijative koje je podnio Miodrag Lekić bile su svojeručno potpisane - njegovim faksimilom, te iz tog razloga nisu postojale bilo kakve proceduralne smetnje da ih MUP razmatra.

8.2. Kršenje rokova za inspekcijski nadzor biračkih spiskova

Svih 6.759 inicijativa za inspekcijski nadzor biračkog spiska Miodrag Lekić je MUP-u predao 3. aprila 2013. godine u jutarnjim časovima. Po zakonu o biračkim spiskovima, MUP je imao rok od 24 časa da razmatra sve inicijative, odnosno da do 4. aprila ujutro završi cjelokupan inspekcijski nadzor. Nakon toga, po zakonu, MUP je imao rok od dodatnih 48 časova da dostavi pisane zapisnike o inspekcijskom nadzoru Miodragu Lekiću. Ovo znači da je Lekić najkasnije 72 časa od podnošenja inicijativa, odnosno do 6. aprila ujutro, prije predsjedničkih

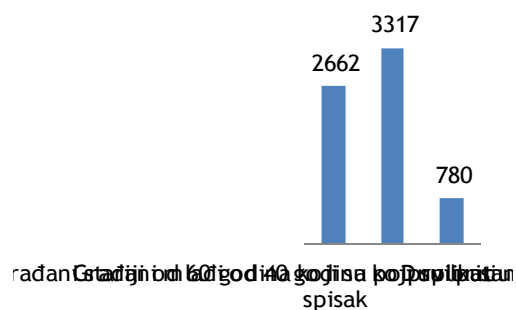
¹² Analiza biračkih spiskova i podnošenje inicijativa radeni su prije održavanja predsjedničkih izbora, kada nisu bili poznati rezultati izbora.

izbora, morao dobiti pisane zapisnike MUP-a za svih 6.579 inicijativa, a birački spisak bi prije izbora bio očišćen od svih nepravilnosti na koje je ukazano.

Umjesto toga, dan nakon podnošenja inicijativa Lekića, ministar unutrašnjih poslova je preko medija objavio da MUP ne može u zakonskom roku sprovesti inspeksijski nadzor, te da će za taj posao trebati puno više vremena¹³.

Tako je, mjesec dana nakon podnošenja skoro sedam hiljada inicijativa od strane Miodraga Lekića, MUP procesuirao njih samo oko dvije hiljade.

Struktura podnijetih inicijativa

Grafik 2: Podnijete inicijative

8.3. Nedavanje valjanih obrazloženja i dokumentacije uz zapisnike o izvršenom inspeksijskom nadzoru

MANS je intenzivno analizirao sve zapisnike o inspeksijskom nadzoru koje je MUP dostavio predsjedničkom kandidatu Miodragu Lekiću po inicijativama koje je podnio nakon našeg javnog poziva. U nešto preko dvije hiljade slučajeva koje je MUP obradio, ni jedan od dostavljenih zapisnika nije bio u potpunosti zakonit.

Ključna zamjerka u postupanju MUP-a odnosi se na to da zapisnici o inspeksijskom nadzoru ne sadrže valjana obrazloženja i dokumente na osnovu kojih se zaista može dokazati da li su neka lica na zakonit način upisivana ili brisana iz biračkog spiska.

Naime, ni jedan zapisnik o inspeksijskom nadzoru u koji je MANS analizirao nije sadržao informacije o utvrđenom činjeničnom stanju, već se za svako lice samo navodi da je u birački spisak upisano ili iz njega brisano u skladu određenim aktom. Čak štaviše, zapisnicima MUP-a konstatovano je da je, na primer u Podgorici, više stotina lica upisano u birački spisak na osnovu jednog istovjetnog akta broj "UP I 06-209/13-113" koji čak nema ni tretman upravnog akta pa se radi o nezvaničnom dokumentu. Ono što je posebno zanimljivo jeste da su sva lica upisana na osnovu tog istovjetnog akta, ali da se datum donošenja tog jednog akta razlikuje od slučaja do slučaja, što je pravno nemoguće. Ipak, inspektor MUP-a prešli su preko ove nepravilnosti i konstatovali da to nije uticalo na zakonitost vođenja biračkog spiska (više informacija u prethodnom poglavlju).

Ni u drugim slučajevima MUP nije davao opise činjeničnog stanja, niti argumente koji bi pokazali da su birači zaista zakonito upisivani u birački spisak ili iz njega brisani, što je i

¹³ Portal dnevnog lista Vijesti "http://www.vijesti.me/vijesti/konjevic-biracki-spisak-zaključen-ne-postoji-niko-ko-moze-da-ga-mijenja-clanak-121632"

razlog zašto je i u slučaju dvije hiljade obrađenih predmeta, Miodrag Lekić je podnio urgencije, kojima je tražio ponavljanje inspeksijskog nadzora za sve obrađene predmete.

8.4. Lica koja su bila pod navodnim nadzorom MUP-a nisu potpisala zapisnike o izvršenom inspeksijskom nadzoru

Pored kršenja zakona o biračkim spiskovima tokom inspeksijskog nadzora po inicijativama Miodraga Lekića, MUP je kršio i sam zakon o inspeksijskom nadzoru.

Naime za neke slučajeve uopšte nije navedeno ko su konkretna lica zadužena za upravljanje biračkim spiskovima nad čijim je radom vršen inspeksijski nadzor, pa je upitno da li je MUP uopšte i vršio inspeksijski nadzor.

Ono što dodatno povećava sumnju u to da je nadzor uopšte i izvršen je i činjenica da ni jedan jedini primljeni zapisnik nije potpisan od tih lica nad kojima je vršen inspeksijski nadzor, niti je navedeno da nisu željela da ga potpišu, iako je to obaveza propisana crnogorskim Zakonom o inspeksijskom nadzoru.

U zapisnicima koji su dostavljeni, a u kojima se navode imena lica nad čijim je radom navodno vršen nadzor nema potpisa tih lica, niti je navedeno da zapisnike ne žele da potpišu. Na zapisnicima su samo potpisi upravnih inspektora.

Slika 2: Primjer jednog od zapisnika MUP-a

8.5. Krivične prijave protiv ministra i inspektora MUP-a

Zbog brojnih propusta MUP-a u dijelu upravljanja centralnim biračkim spiskom (više informacija u poglavlju 2), kao i zbog kršenja zakona u dijelu inspeksijskog nadzora biračkih spiskova (više informacija u ovom poglavlju) MANS je protiv ministra unutrašnjih poslova Raška Konjevića podnio krivičnu prijavu državnom tužilaštvu neposredno nakon predsjedničkih izbora¹⁴.

¹⁴ Krivična prijava podnijeta je 8. aprila 2013. godine

Prijava protiv Konjević-a podnijeta je zbog toga što je na protivpravan način omogućio velikom broju građana pravo glasa, ali takođe i onemogućio veliki broj građana da iskoriste svoje pravo glasa na predsjedničkim izborima, a sve u namjeri uticaja na rezultate izbora, čime je ugrožena njihova regularnost¹⁵.

Umjesto da je Konjević, zbog brojnih propusta u radu svog ministarstva koji su ugrozili legitimitet predsjedničkih izbora, podnio ostavku, on je dan kasnije stao u "odbranu" svog nezakonitog ponašanja i najavio da će podnijeti krivičnu prijavu protiv MANS-a i to zbog lažnog prijavljivanja. Ipak, dvadesetak dana nakon najave da će protiv MANS-a podnijeti krivičnu prijavu, Konjević se predomislio, i javno saopštio da to ipak neće učiniti¹⁶. Krivična prijava protiv ministra Konjevića je odbačena, a u obrazloženju zamjenika tužioca u Osnovnom državnom tužilaštvu, Ivana Petrovića, navodi se da u njegovim radnjama nema bitnih elemenata krivičnog djela zloupotrebe službenog položaja, povrede slobode opredjeljivanja pri glasanju i sastavljanja netačnih biračkih spiskova, niti bilo kog drugog krivičnog djela za koje se goni po službenoj dužnosti.

"Naime, oba predsjednička kandidata su uoči izbora podnijeli blizu sedam hiljada inicijativa inspekciji Ministarstva unutrašnjih poslova, kako bi se provjerile brojne neregularnosti u Centralnom biračkom spisku. Provjerom spiska MANS je prethodno utvrdio da je preko 3,3 hiljada lica u Crnoj Gori, koje su mlađe od 40 godina i imale su pravo glasa, izbrisano iz biračkog spiska.

Takođe, upisano je više od 6,2 hiljade osoba koje su starije od 60 godina dok je blizu 1,5 hiljada duplo upisanih birača. Pored toga, u periodu od oktobarskih parlamentarnih izbora do 27. marta ove godine je u birački spisak upisano blizu 4,8 hiljada birača po osnovu promjene prebivališta, dok je po osnovu odjave izbrisano 3,8 hiljada građana. Ovo znači da je upisano gotovo 1,6 hiljada birača više nego što je objavljeno, dok u isto vrijeme Zakon o biračkim spiskovima jasno propisuje da niko ne može biti upisan u birački spisak druge opštine ukoliko ne podnese prijavu da je izbrisan iz ranije, pa je broj upisanih i brisanih morao biti isti", podsjećaju iz MANS-a.

MANS smatra da je osnovana sumnja da je u Centralnom biračkom spisku ostavljen veliki broj duplih glasača sa namjerom da se utiče na izborni rezultat u korist Filipa Vujanovića.

"U vezi podnijetih inicijativa Konjević je saopštio da Ministarstvo unutrašnjih poslova ne može za 48 sati da prekontroliše sedam hiljada prijava koje su dostavili predsjednički kandidati, čime je javno poručio da neće poštovati zakon i da neće vršiti službene dužnosti u zakonom propisanom roku, priznajući da je svjestan da tako krši zakon i da upravo to i hoće", dodaju iz MANS-a."

Izvod iz članka dnevnog lista "Vijesti" od 8. aprila 2013. godine

Ipak, krivična prijava protiv Konjevića nije jedina koju je MANS podnio vezano za nezakonito postupanje MUP-a u dijelu biračkih spiskova. Naime, tokom samog postupka inspekcijskog nadzora po inicijativama predsjedničkog kandidata Miodrag Lekića utvrdili smo da se kod velikog broja zapisnika, koje potpisuju isti upravni inspektori - Veljka Raspopović, Lidija Pantović i Goran Petrovića, njihovi svojeručni potpisi drastično razlikuju. Zbog toga je MANS podnio državnom tužilaštvu krivičnu prijavu protiv NN lica u Ministarstvu unutrašnjih poslova koje je falsifikovalo zapisnike o

¹⁵ Saopštenje za medije od 8. aprila 2013. godine, objavljen na portalu dnevnog lista "Vijesti" <http://www.vijesti.me/vijesti/mans-podnio-krivicnu-prijavu-protiv-konjevica-clanak-122327>

¹⁶ Odluku da protiv MANS-a ipak neće podnijeti krivičnu prijavu koju je najavio, Konjević je saopštio na sjednici Nacionalne komisije za praćenje sprovođenja Strategije za borbu protiv korupcije i organizovanog kriminala, čiji je potpredsjednik po funkciji, i to 30. aprila 2013. godine.

inspekcijskom nadzoru.

Slika 3: Faksimili različitih potpisa istih upravnih inspektora na zapisnicima o inspekcijskom nadzoru

Ipak, i ova tužba imala je isti epilog kao i ona protiv ministra Konjevića, jer je isti zamjenik tužioca utvrdio da nisu potvrđeni navodi iz naše prijave.

8.6. Studija slučaja 3: Zainteresovanost predsjedničkog kandidata vladajuće partije za zakonite biračke spiskove ili fingiranje demokratije

Kao što je u prethodnom poglavlju navedeno, predsjednički kandidat vladajuće Demokratske partije socijalista Filip Vujanović podnio je skoro sedam hiljada inicijativa MANS-a za inspekcijski nadzor biračkih spiskova istog dana¹⁷ kada smo mu ih dostavili.

Ipak, umjesto da svaku pojedinačnu inicijativu potpiše, i na zakonit način ih podnese MUP-u, Vujanović je samo sačinio propratni akt kojim je prosljedio naše inicijative, i u kojem je naveo da se svaka inicijativa treba smatrati kao da je svojeručno potpisana. Kako ni nakon izbor¹⁸, Vujanović nije javnost obavijestio o eventualnim postupcima koje je MUP preduzeo po njegovim inicijativama, MANS mu je nakon predsjedničkih izbora¹⁹ uputio otvoreno pismo.

¹⁷ 2. aprila 2013. godine

¹⁸ 7. april 2013. godine

¹⁹ 10. aprila 2013. godine

Od Vujanovića smo zatražili da informiše javnost o svim postupcima koje je MUP preduzeo po podnijetim inicijativama, imajući u vidu veoma tijesan rezultat i upitan legitimitet²⁰ predsjedničkih izbora, koji je upravo Vujanoviću donio pobjedu za nešto preko sedam hiljada glasova²¹ u odnosu na njegovog nezavisnog protiv-kandidata.

Vujanović nam je sledećeg dana dostavio dva pisana odgovora. Prvi, u ranijim jutarnjim časovima, u kojem navodi da je nakon dobijanja našeg pisma od ministra unutrašnjih poslova zatražio informaciju o tome što je preduzeto po podnijetim inicijativama.

Krajem radnog dana, od Vujanovića smo dobili i drugi dopis, uprilogu kojeg nam dostavlja prepisku sa Ministarstvom unutrašnjih poslova, iz koje se vidi da MUP smatra način na koji je Vujanović podnio inicijative suprotnim zakonu, te navodi da, ukoliko svaku inicijativu ne potpiše, iste će biti odbijene.

"Naime, s obzirom da su već odavno istekli svi rokovi propisani Zakonom o biračkim spiskovima da Ministarstvo dostavi zapisnike o izvršenom inspekcijskom nadzoru biračkog spiska po svim podnijetim inicijativama, očekujemo da informišete javnost da li su Vama, kao podnosiocu inicijativa, isti dostavljeni.

Takođe, interesovalo nas je koliki procenat inicijativa je procesuiran od strane Ministarstva, odnosno za koliko je inicijativa sproveden inspekcijski nadzor. Javnost ima pravo da zna i očekujemo da stavite javnosti na uvid zapisnike MUP-a o sprovedenom inspekcijskom nadzoru, kao što je to uradio gospodin Miodrag Lekić.

Imajući u vidu da ste po struci pravnik, a da su u maltene svakom zapisniku koji je do sada dostavljen gospodinu Lekiću utvrđene određene nepravilnosti, pretpostavljamo da ste ih i Vi primijetili. Ne sumnjamo da imate dovoljno pravnog znanja i da ste već prepoznali te nepravilnosti, na koje je ukazao i Miodrag Lekić, te da ste podnijeli urgencije sa zahtjevom za ponavljanje inspekcijskog nadzora. Stoga očekujemo da i Vi informišete javnost o pravnim postupcima koje ste preduzeli po ovom pitanju.

U suprotnom, pravni tim MANS-a Vam može pružiti stručnu pomoć kako biste iskoristili sve pravne mehanizme da se u skladu sa Zakonom procesuiraju inicijative koje ste Vi podnijeli nakon javnog poziva MANS-a.

Na kraju, očekujemo da obavijestite javnost i da li su Vaša prava kao predsjedničkog kandidata povrijeđena od strane Ministarstva unutrašnjih poslova, te da li ste već zatražili da ljudi koji su odgovorni za povredu Vašeg prava i krsenje Zakona o biračkim spiskovima snose odgovornost."

Izvod iz otvorenog pisma MANS-a Filipu Vujanoviću od 10. aprila 2013. godine

²⁰ Vujanovićev protivkandidat na predsjedničkim izborima Miodrag Lekić nije priznao rezultate izbora, već je proglasio svoju pobjedu, tvrdeći da "su izbori pokradeni". Nakon što je Državna izborna komisija proglasila konačne rezultate izbora, po kojima je pobjednik Vujanović, Miodrag Lekić je zajedno sa Demokratskim frontom, političkom grupacijom sastavljenom od više parlamentarnih partija i nezavisnih pojedinaca čiji je predsjednik napustio Skupštinu Crne Gore, i u trenutku pisanja ovog izvještaja kompletan Demokratski front bojkotuje rad Parlamenta dok ova institucija ne donese poseban zakon kojim će se, zbog brojnih neregularnosti, poništiti rezultati predsjedničkih izbora. Takođe, Istraživanja MANS-a i pisanja crnogorskih medija pokazala su drastične zloupotrebe državnih resursa i pozicija od strane vladajuće Demokratske partije socijalista prije i tokom izbornog procesa, kako bi se njihovom kandidatu Filipu Vujanoviću obezbijedila pobjeda na izborima.

²¹ Prema zvaničnim, konačnim rezultatima Državne izborne komisije Filip Vujanović imao je 7651 glasova više u odnosu na rezultat Miodraga Lekića.

Podgorica, 11.04.2013. godine

Mreža za afirmaciju nevladinog sektora – MANS
Izvršnom direktoru Vanji Čalović

Uvažena gospođice Čalović,

Dana 10.04.2013. godine dostavili ste mi pismo u kome ste iskazali očekivanje da Vas obavijestim šta je urađeno po Vašoj inicijativi od 02. aprila o.g. kojom ste tražili da se ispita zakonitost vođenja biračkog spiska za skoro 7.000 građana.

Kao što ste i naveli u ovom pismu istog časa kada sam dobio Vašu inicijativu dostavio sam je ministru unutrašnjih poslova uz iskazano očekivanje da što prije i za što više slučajeva ispita osnovanost inicijative. Pri tome sam, radi postizanja brzine, a time i efikasnosti ispitivanja, konstatovao da moj potpis na dopisu, kao predsjedničkog kandidata predstavlja potpis na svim slučajevima koje ste naveli. Time sam postupio u skladu sa propisima, a stvorio mogućnost maksimalno ažurnog ispitivanja u ministarstvu unutrašnjih poslova.

Danas sam tražio da me ministar obavijesti šta je učinio i tu ću Vam obavijest dostaviti.

Sa poštovanjem,

Predsjednički kandidat,
Filip Vujanović

Prvi dopis Filipa Vujanovića od 11.04.2013.

MANS - Mreža za afirmaciju nevladinih organizacija

Vanja Čalović, Izvršni direktor

POB - MS
POB
PODGORICA 11.04.2013.

Uvažena g. djiice Čalović,

U prilogu Vam dostavljam dopis Ministra unutrašnjih poslova, g.đina Raška Konjevića, od danas o povodu dopisa, koji sam prethodno, u toku dana dostavio. Takođe Vam dostavljam odgovor Političkog direktora DPS-a, koji je u ime mog štaba, objasnio razloge, zbog kojih smatra nepotrebnim konkretizaciju svojeručnog potpisa, za svih oko 7000 iniciranih slučajeva ispitivanja kvaliteta biračkog spiska.

Kao što vidite, upravni inspektor je imao drugo tumačenje od onog koje je motivisalo da, bez odlaganja dostavim Vašu inicijativu na provjeru. I sada mislim, da je upravni inspektor, krajnje restriktivno i nepragmatično tumačio navedenu normu Zakona o upravnom postupku. Smisao provjera u izbornom procesu je da se utvrdi urednost biračkog spiska. Kako ste u konkretnom slučaju podnijeli oko 7000 zahtjeva tužno je očekivati da bilo ko, pa i predsjednički kandidat, koji je u kampanji, svojeručno potpisuje 7000 inicijativa. Zato sam dopisom, koji sam svojeručno potpisao smatrao da tim, dakle, svojeručnim potpisom, obuhvatam svih 7000 slučajeva. Mislim da je u ovom slučaju normu trebalo ekstezivno tumačiti, jer je smisao da se zaštiti biračko pravo, a ne usko tumači propis. Spreman sam da ovo provjerim kod Upravnog suda, upravnom tužbom na konkretni upravni akt.

Međutim, bez obzira na moj stav, provjeru je trebalo vršiti po osnovu dostavljenih inicijativa predsjedničkog kandidata g.đina Lekića. Da bi ispoštovao propisani tretman on je faksimilom pečatirao svaku inicijativu. Ovo, takođe, smatram primjerenim iako nije svojeručni potpis. Dakle, po mojoj i Lekićevoj inicijativi Vaši navodi se mogu provjeriti što je bio i motiv Vaše inicijative.

Uz uvažavanje,

Predsjednički kandidat,
Filip Vujanović

Drugi dopis Filipa Vujanovića od 11.04.2013.

Kako Vujanović, ni nakon poziva MUP-a, nije potpisao svaku inicijativu pojedinačno, i to u roku koji mu je MUP ostavio da ispravi nepravilnosti vezano za podnošenje inicijativa, iste su od strane MUP-a odbačene.

Do dana objavljivanja ovog izvještaja Vujanović ipak nije ni podnio tužbu Upravnom sudu kao bi osporio navode MUP-a, kao što je to svojim dopisom najavio, dozvolivši time da isteknu svi zakonski rokovi za tužbu.

ZAKLJUČAK

Dešavanja koja su obilježila posljednje predsjedničke, ali i parlamentarne i lokalne izbore, pokazala su da su birački spiskovi još uvijek netransparentni i neažurni. Pored toga, problem predstavlja i tačnost podataka koji se nalaze u istim, jer je jasno da se u CBS-u nalazi ogroman broj ljudi kojima tamo nije mjesto, ali da je istovremeno i izbrisan veliki broj ljudi koji bi trebalo da se nalaze u biračkom spisku. Jasno je da se birački spiskovi moraju revidirati, te da se u njima moraju izvršiti dodatna unapređenja, kako bi se izbjegle pojave koje su bile aktuelne u prethodnom periodu, poput „duplikata“, preminulih, itd.

Pored toga, inspekcijski nadzor biračkih spiskova mora se značajno unaprijediti. Mora se omogućiti trećim licima da mogu da iniciraju inspekcijski nadzor, dok se sama procedura mora poboljšati kako bi se vratilo povjerenje u inspekcijski nadzor biračkih spiskova.

Kako bi se ispunili ovi ciljevi, MANS predlaže set preporuka za izmjene Zakona o biračkim spiskovima, kako bi se unaprijedile sledeće oblasti:

a) Nadležnost Ministarstva odgovornog za poslove javne uprave:

- *centralizovati birački spisak, koji će voditi Ministarstvo nadležno za poslove javne uprave i koji bi postao Jedinstveni birački spisak;*

b) Izmjena podataka u Jedinstvenom biračkom spisku:

- *propisati precizan spisak uslova za brisanje birača iz biračkog spiska, uz otklanjanje mogućnosti donošenja diskrecione odluke za brisanje lica iz biračkog spiska (npr. „po sili zakona“);*
- *propisati precizan spisak uslova i vrste podataka koji se mogu mijenjati u biračkom spisku i ukloniti mogućnost donošenja diskrecione odluke za promjenu podataka birača (npr. „ostale promjene“);*
- *propisati precizne uslove za promjenu biračkog mjesta birača;*
- *propisati da se po zaključenju biračkog spiska promjene u njemu mogu vršiti na osnovu odluke glavnog administrator, odnosno Suda u upravnom sporu, najkasnije 15 dana prije dana održavanja izbora.*

c) Informisanje birača:

- *uvesti obavezu Državnoj izbornoj komisiji da raspisuje tender za dostavljanje poziva za glasanje svim građanima Crne Gore i centralizovati ovu aktivnost, sa detaljno propisanim rokovima i procedurama, u cilju smanjenja postojećih diskrecionih ovlašćenja opština da samostalno odlučuju da li će i kada građanima dostavljati pozive za glasanje;*
- *propisati da se kopija elektronske verzije biračkog spiska, koja se odnosi na teritoriju kompletne jedne opštine, dostavi svim izbornim mjestima u toj opštini, što bi omogućilo predstavnicima opštinske izborne komisije na tom biračkom mjestu da informišu građane o stvarnom biračkom mjestu na kojem građanin glasa, ukoliko građanin dođe na pogrešno biračko mjesto;*

- *propisati prekršajnu odgovornost člana Opštinske izborne komisije ukoliko biraču saopšti pogrešne podatke oko njegovog pravog biračkog mjesta.*

d) Sadržaj Jedinstvenog biračkog spiska:

- *Jedinstvenom biračkom spisku, pored postojećih, dodati nove kategorije: ime jednog roditelja, broj lične karte i napomena, u koju će se unositi spisak akata na osnovu kojih su vršene promjene kod birača, odnosno neke bitne napomene;*
- *propisati da se u Jedinstveni birački spisak unose i sva skenirana rješenja i druga zvanična akta na osnovu koji su vršene promjene u biračkom spisku, kako bi se olakšala kasnija kontrola zakonitosti biračkog spiska;*
- *propisati da Jedinstveni birački spisak crpi podatke iz svih matičnih knjiga i registara, uključujući registar rođenih, vjenčanih, umrlih, prebivališta i stanovništva Crne Gore, kako bi se obezbijedila tačnost i veća ažurnost biračkih spiskova i smanjio prostor za grešku, koristeći JMBG ključ za povezivanje baza podataka.*

e) Praćenje i kontrola Jedinstvenog biračkog spiska:

- *propisati obavezu da se političkim partijama kvartalno dostavljaju elektronska verzija Jedinstvenog biračkog spiska i svih registara iz kojih Jedinstveni birački spisak crpi podatke, kao i spisak promjena izvršenih u tom periodu;*
- *propisati da se u roku od sedam dana od dana raspisivanja izbora vrši akreditacija međunarodnih i domaćih organizacija da prate zakonitost vođenja biračkog spiska, analogno praćenju izbornog procesa, kroz ostvarivanje punog pristupa matičnim knjigama stanovništva (centralni registar stanovništva, knjiga rođenih, vjenčanih i umrlih i registar prebivališta) i drugim registrima u cilju praćenja zakonitosti upravljanja biračkim spiskom, uz obezbjeđenje punog poštovanja standarda zaštite podataka o ličnosti;*
- *propisati obavezu da se u roku od sedam dana od dana akreditacije, akreditovanim organizacijama dostavljaju sve informacije, koje su relevantne za kontrolu podataka iz biračkog spiska, uključujući registre (centralni registar stanovništva, knjiga rođenih, vjenčanih i umrlih i registar prebivališta), uz obezbjeđenje punog poštovanja standarda zaštite podataka o ličnosti;*
- *propisati mogućnost žalbenog postupka po skraćenim rokovima u slučaju ćutanja nadležnog organa za dostavljanje informacija, kao i prekršajne norme ukoliko se informacije ne dostave u skladu sa Zakonom.*

f) Inspekcijski nadzor:

- *izvršiti usklađivanje Zakona sa Zakonom o inspekcijskom nadzoru u dijelu sprovođenja postupka inspekcijskog nadzora na način što će se propisati obaveza sačinjavanja zapisnika i rješenja sa detaljnim obrazloženjem i informacijama o utvrđenom činjeničnom stanju, koje, pored inspektora, potpisuje lice koje je bilo predmet inspekcijskog nadzora, uz zadržavanje postojećih rokova za sprovođenje inspekcijskog nadzora biračkog spiska iz postojećeg Zakona o biračkim spiskovima;*
- *propisati da i treća lica imaju pravo da podnose inicijative za inspekcijski nadzor biračkog spiska ukoliko posumnjaju na bilo kakvu nepravilnost.*

g) Revizija i "čišćenje" biračkog spiska:

- osnovati podgrupu skupštinske radne grupe za izgrađivanje povjerenja u izborni proces, koja će odmah početi sa radom na tekstu predloga Zakona o Jedinственном biračkom spisku, kako bi isti bio usvojen do kraja prvog redovnog (proljećnjeg) zasijedanja 2013. godine;
- propisati obavezu da se u roku od trideset dana od dana usvajanja Zakona izvrši uvezivanje baza podataka, odnosno registara, kako bi se izvršila detaljna provjera Jedinственного biračkog spiska prije održavanja narednih lokalnih izbora;
- obavezati Ministarstvo unutrašnjih poslova da u roku od tri mjeseca sprovede terensku provjeru građana koji imaju prebivalište u Crnoj Gori, u skladu sa Zakonom o registrima prebivališta i boravišta građana;
- u prelaznim i završnim odredbama Zakona o biračkim spiskovima propisati uspostavljanje parlamentarne radne grupe, koju će pored jednakog broja poslanika i vlasti, činiti i predstavnici međunarodnih i domaćih organizacija koji su stručnjaci u ovoj oblasti, a kojoj će obaveza biti da u roku od tri mjeseca izvrši kontrolu i izvrši čišćenje biračkog spiska. Istovremeno obavezati Ministarstvo zaduženo za poslove javne uprave da radnoj grupi dostavlja nedeljne izvještaje o promjenama izvršenim u biračkim spiskovima, koje će pratiti kopije rješenja o izvršenim izmjenama.